

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... > 10.—

Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések
felvétele ugyanott

—⊗— Budapest, december hó 10. ⊗—

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

A HÉT

HUSZONHARMADIK ÉVFOLYAMÁRA

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI DIJ:

EGÉSZ ÉVRE..... 20 KORONA,

FÉLÉVRE..... 10 KORONA.

Hagyomány a magyar sajtóban programot adni az évforduló alkalmából. A Hét huszonnégy esztendő alatt szakadatlanul harcolt az ósdi hagyományok ellen, tehát következetlenség lenne, ha most alkalmazkodnék ehhez a sajtóhagyományhoz. Huszonnégy éves multunk, számtalan sikerünk ékebben beszél a legszebb ígéretnél s az, amit eddig adtunk, minden ígéretnél biztatóbban garantálja, hogy a jövő méltó folytatása lesz a multnak. Uj szellemet, uj irányt honosítottunk meg az irodalomban. Megjavítottuk az ízlést, tágitottuk a látókört, emeltük a nivót. Az értékek fogalmát átfarmáltuk s uj esztétikai értékeket hoztunk forgalomba.

Ez a multunk s ez a mult adja meg jövőnk perspektíváját. Az elvégzett és ujra vállalt munkára hivatkozva kérjük a magyar olvasóközönséget, hogy régi szeretetével ezután is támogasson bennünket.

Budapest, 1911 december havában.

KISS JÓZSEF,

A HÉT szerkesztője és kiadója.

Krónika.

Katonák és diplomaták.

— decz. 8.

Míntha harmincz vagy negyven esztendővel ezelőttre zökkentünk volna vissza hirtelen, most egyszerre érdekelni kezdi az egész világot a külpolitika. Ezt a piramidálisnak látszó gyámoltalanságot nem szándéktalanul irtam le, de valóban, groteszk, szinte szinpadilag kell használni, ha bele akarunk nézni abba, ami most körülöttünk történik. Reális világításnál alig is volna elhíhető az, hogy éveken, sőt évtizedeken keresztül jóformán nem is érdekelt bennünket az a dolog, hogy szomszédjaink is vannak, hogy a világ nem csupán a mi belső eseményeink tengelye körül forog; hanem van extra monarchiam is vita és hogy tulajdonképpen minden belső politika csak akkor egészséges és természe-

tes, ha nem téveszti el a szeme elől azt a valóságot, hogy talán csak az egyetlen egy Svájc tudott begubózni úgy, hogy semmi köze többé ahhoz, mit csinálnak a szomszédjai. Mi, hajdan a népek országutja, most valahogyan arra ébredhetünk rá, hogy husz esztendő óta körülbelül csak üres szószátyárkodás az, amit a politikánk csinál és az is lesz mindaddig, amíg valahogyan meg nem oldjuk a perhorreszkált nagyhatalmi állásnak a legprűszköletesebb csomóját, a katonai kérdést. Mert senki nem tagadhatja, hogy itt igen radikális belső reformokra is szükség van, de viszont az is elvitathatatlan igazság, hogy ezeknek a gyökere a nemzetközi helyzet tisztázásában rejlik. Brutálisan megmondva az igazságot: a monarchia hamis helyzetbe jutott, a béke gyönyörű dolog, de csak addig, amíg — a szomszéd is annak tartja. Az egyszeri zsidó is tudta, hogy az ugató kutya nem harap, de arról sehogysem volt bizonyos, hogy tudja-e ezt a kutya is.

*

A hármasszövetség ideje lejárában van, a szerződést most kell majd megújítani. Az első megújításáig is nagyot változtak a hatalmi konstellációk, azóta pedig a világ forgataga — eppur si muove — szinte anakronizmussá tette. De azért Olaszország mégis ragaszkodik hozzá, sőt ő ragaszkodik hozzá a legjobban és a szövetséges hűsége bizonyításul még sokkal az annexió előtt már rokon ajándékul ágyukat küldött Montenegrónak, felkeverte az albánokat, — miután Macedónia szük volt már neki — Törökország ellen és a szövetségi hűség kedvéért ő is építtette Lombardiában az erődöket, mi is elláttuk Tirol déli részét mentül biztosabb »Thalsperre«-ekkel. Persze csak azért, hogy ennyivel is erősebb legyen az Olaszországgal való szövetségünk. Azután pedig Auffenbergnek az első dolga az volt, hogy amint kitört a tripoliszi háború, végiginspicziálta a vorarlbergi erődítményeket és igazat adott Conradnak abban, hogy a déli vonalon szaporítani kell a helyőrségek számát. Mert akkor még erősebb lesz a hármasszövetség — a lombardiai határ felé.

*

Nekünk csak két gyarmati érdekünk van. Az egyik a Ferencz József-föld, a másik az a, ha jól emlékszem, hetven holdnyi és kilenczven esztendőös bérlet, amit Tiencsin mellett szerzett meg a számunkra még Golu-chowski. No, az északi sarkvidék jegesmedvéi még

egyelőre nem aktuálisak, akárhogy lanceirozza is a prémek divatját Poiret mosszió, Tiencsin pedig egyelőre kitűnő menedékhely Babó Emilnek és esetleg ma már annak a negyedmilliónak is, amit kecskeméthyi földrengető ügyességgel emeltek el olyan ismeretlen »tettek«, akik már csaknem olyan közismert alakjai a magyar rendőrkrónikának, mint akár a titkosrendőrök.

Ez a két gyarmatunk tehát kívül esik minden gyarmatpolitikai érdeknek, Marókkónak és Tunisznak csakugy, mint Tripolisznak és Kirenaikának. Csakhogy Marokkó impliczite Németországot is jelentette volna, amely mellett mi éppen úgy nem exponáltuk magunkat, mint ahogyan az annexióra következő időben csak a Vilmos császár brennusi kardfigyelmeztetése ébresztette rá Európát arra, hogy a matematika is csődöt mondhat, ha diplomáciáról van szó, és ha hármasszövetségről beszélünk, akkor kettő erősebb, mint három.

Tripolisz ellenben nem azt jelenti, hogy a déli határ felszabadul, hanem azt, hogy a déli határon még nagyobb erőt kell kifejtenünk. Mert Olaszországgal a tengeren nem mérkőzhetünk, egy szál Dreadnoughtunk van még csak készen, a másodikra most kezdődött a paritás kedvéért az »anyagbeszerzés« Fiumében, viszont azonban a szárazföldön a most másfelé engageált szomszédal alighanem jó komputust lehetne csinálni. Itt tehát csaknem Conradéknak volt igaza.

*

Mérlegelve azonban egy háboru eshetőségeit, valóban mi vagyunk a legszatirikusabb helyzetben. Ha győzünk, az nekünk magyaroknak sehogyan sem jó, mert eddig Ausztriának minden győzelme csak új erőforrás volt arra, hogy azután rajtunk gyakorolja ki a további erejét. Ha végzetesen megvernek bennünket, — no, ezt természetesen magyarázni is felesleges dolog, hogy szintén kellemetlen állapot.

Nekünk tehát igazság szerint valami olyan háboru esnék igazán jól, amiben meg is vernek bennünket, meg nem is. »Üsd agyón, de ne nagyon« biztatta Gergucz a Birbuczot és ez az örmény logika esnék nekünk is jól. Olyan félvereség chiaroscurója, mint teszem fel azt: a chlumi köd, amire következett a kiegyezés.

Ha például Olaszország — tegyük fel a képtelenséget — elvonná Ausztriától Triesztet, akkor Fiume alighanem egyik sarkpontjává válna a mi külső érdekeinknek. És szükbejáratu, hegyektől övezett mivolta éppen az, ami megvehetetlenné, tehát az egyetlen biztos tengeri pontunkká teszi. Ugy látszik tehát, hogy Fiume értéke megnövekedne.

*

Katonák és diplomaták álltak egymással szemben az elmúlt napokban és a népek csak most ébrednek a tudatára annak, hogy történelmi napokon méntünk keresztül. De hát — c'est la guerre... Azaz hogy: ez a »nemháboru«.

Arne.

Mumia.

Ezer évek csendje ül hallgatva ajkán,
Ezer évek árnya
Borong a fején.
Multak boltivének átomoszlopául
Koporsója fölött
Itt álmodom én.

Körül csontok csendje. A halál is halva.
Néma találkánkat
Nem zavarja nesz,
Üveg koporsója, míg ölelve tartom,
Évek tengerének
Habjain evez.

Kiégett csillagok gyulnak ki fölöttünk,
Ránk kialudt szemek
Fénye integet,
S messze katakombák beomlott ölében
Csendes zokogókkal
Szoritunk kezét.

Falu Tamás.

A léggömb elrepül...

Irta: KOSZTOLÁNYI DEZSÓ.

A költő megállt a Rákóczi-ut sarkán. Meglátta a ballónos-embert, aki egy rügyező ákác mellett állott az aszfalton s vastag czukorspárgán egy egész légió léggömböt tánczoltatott, kéket, lilát, zöldet és sárgát vegyesen. Kora tavasz volt. Ez a szinpompa boldogan szoritotta a szívét, mámorossá tette, érezte benne a nyarat, a lángokat. Odalépett az emberhez.

— Hogy ez?

Egy zöld léggömböt csikartak hosszukás ujjai.

— Tizenkét krajczár, nagyságos ur.

— Drága — mondta mosolyogva.

Azzal lenyeste a gömböt a közös spárgáról, egyik gomblyukába kötötte s a felső mellényzsebéből oda dobott a léggömbösnek tizenkét aranyat.

— Megörültél? — rivaltam rá.

— Dehogy. Meg kell fizetni a passziókat. Ez a zöld levegőgolyó ugyanis többet ér nekem.

— De...

— Semmi de. A nyárspolgárok nem értik meg, ha végre egy becsületes ember honorálja a könnyüségét, a szárnyat is. Nézd csak, nem olyanok ezek a kolibri-szinü gömbök, mint a tavasz madarai, az aszfalt ibolyái?

Néztem a költőt. Örülten magas és vékony ember volt. Amint a léggömb, a kabátjához akasztva himbálódzott és szökdelt, szinte félni lehetett, hogy elragadja őt és tovább repül vele. Bámulta az egész utca. Néha olyan volt, mint egy karó, fején a léggömbbel, mint egy zöld kertigolyóval. Szeme pedig babonás, ábrándos és kék, két eleven türkiszkő.

— Kinek viszed? — kérdeztem tőle.

— A fiamnak.

— Szereti?

— Még nem tudom. Beteg. Az orvos léggömböt rendelt neki.

Elmosolyodtam.

— Mit mosolyogsz? — mondta indulatosan. — Nekem már csak ebben a semminél is könnyebb metán-

gázban s ebben a ragadós kollódiium-hártyában van a reménységem. Te persze tanultál fizikát és kémiát s tudod, hogy ezt nem igen rendelik az orvosok. Bizonyosan kuruzslónak és szélhámosnak tartod azt, aki metafizikával és okkultizmussal gyógyítja az én szegény kis betegemet, de akkor a többiek, a pozitivisták; az alaposak, az orvosi szakközönlönyök tanult munkatársai s az egyetemi katedrák hátramoszditói egyenesen gazemberek. Az orvosságaikat a moslékba öntöttem s kifüstöltem utánuk a szobát. Nem akarok tudni róluk. Most egy fantasztikus idegorvosban bízom. Nem igen előkelő hangzása a neve. Két évet ült sikkasztás miatt. Elvesztette a diplomáját is. De szive van, fantáziája van és intuíciója van. Ő az én barátom.

Szótlatlanul mentünk.

— Nos és mi baja a fiadnak?

— Mi baja? Nem tudom. Senki se tudja. Két évvel ezelőtt — négy éves korában — egyszerre elkomorodott s azóta alig lehet szavát venni, minden iránt közönyös, bámul maga elé, ásítzik és alszik. Egészen elpohosodott már. Gonosz és öreg az arcza, mint egy elbutult vén embernek. Hajh, barátom, ha ez segítene.

— Vannak pajtásai?

— Az egész körut gyerekeit odacsöditettük. Rájuk se vetett. Lärmás játékokat vettünk, puskákat, ágyukat, trombitáló katonákat, kukorikoló kakasokat, de minden eredménytelen maradt, az én kis melanchólikus filozófusom a másik oldalára fordult s aludt, aludt.

— És bízol ebben?

— Bízom. Ez a tánczó léggömb még nekem is valami rendkívülinek tetszik. Fel fogja röpiteni.

Hazaértünk. Felkapaszkodtunk a harmadik emeletre. A lakás csendes, reménytelen volt, mint ahol gyógyíthatatlan beteg fekszik s a környezet már belefásult annak a tudatába, hogy ugyis minden hiába. Az ágyban feküdt a kis beteg. Rátekintettem és megijedtem tőle. Feltűnően értelmes volt az arcza, öreges és rezignált, mint egy elhízott filozófus, aki a mozdulatlanságban és a nirvánában hisz már s megveti a tépelődőket, az ambíciózus és korlátolt mozgókát. Mellette a széken kétes világításban egy szomorú alak gubbasztott.

— Berthold, idegorvos — mondta csendesen.

Őszintén szólva, nem így képzeltem az idegorvosokat s bármennyire ment vagyok a társadalmi előítéletektől, inkább egy feyenczre gondoltam és a börtönre, ahol hosszú évekig sanyargott. Arcza himlőhelyes. Vékony állán gyér és nyirt vörös szakáll, a bajusza helyett erős borosták. Holmi sovány rókához hasonlított. Szájából pedig dőlt a pálinkaszag. Egy erős yirzsiniát szivott s minden pillanatban féltem, hogy a vörös tüzponttól fellobban az egész ember, meggyullad és elég, kékes lánggal, mint egy automata-gyufa.

— Megvetted? — kérdezte a barátomat.

— Itt van — mondta és átnyújtotta neki a léggömböt.

— Pompás — kiáltotta ragyogó szemmel. — Ön, uram, nem is sejti, micsoda megbecsülhetetlen szolgálatot teljesít egy ilyen léggömb a modern ideg-terápiában. A melanchólia efajta makacs eseteiben egyszerűen csodatevő. A beteg elveszti minden kapcsolatát a földdel s levegőszerű, könnyű és virgoncz lesz. Pár nap múltán már látszik a hatása. Csakhogy vigyáznunk kell. Csinján kell vele bánnunk, mint a mérgekkel. Nem akarnám, hogy a fiu is olyan könnyű legyen a realitás iránt, mint az apja.

Ekkor egy keszeg pillantással a költőre nézett. A költő ábrándosan tekintett ki az ablakon.

— Rajta már nem lehet segíteni — mondta az idegorvos mosolyogva.

Aztán megfogta a léggömböt s a czérnával odakötötte a rézágy gombjához.

— Kölyök, — kiabált a gyerekre, nem éppen pedagógiai tapintattal — ébredj. Nézd, itt a léggömb.

A fiu felnyitotta a szemét, aztán ismét lehunyta.

— Nem kell — motyogta.

Csalódottan álltunk az ágy mellett. Az orvos leküldte a cselédet három másik léggömbért, egy sárgáért, egy pirosért és egy zöldért.

— A színek igen fontosak — mondta fontoskodva.

Mikor megérkeztek; a másik hármat is odakötötte az ágy gombjaihoz, úgy hogy az ágyban, a négy ficzánkoló gömbbel, volt valami légies, fantasztikus, egy induló aeroplánhoz hasonló.

— Gáspár, — szólt újra — nézd a léggömböket.

A gyerek feltekintett. Kissé elcsodálkozott. Aztán újra visszatörpadt a közönyébe.

— Nem kell — bömbölte.

— Mit tegyünk? — sóhajtozott az apa.

Vártunk. Egy félóra múlva a beteg felült az ágyban, a szemét dörzsölte, beszélni kezdett.

— Álmodtam.

— Miről?

Az orvos diadalmasan mosolygott.

— Itt vannak — kiáltotta és leoldott egyet és a gyerek kezébe adta.

A fiu játszani kezdett. Megvártuk, míg besötétedik. Ekkor az orvos bezsirozta az egyik léggömb czérnáját s óvatosan meggyújtotta. A vékony lángcsik lassan kigyózott a gömbig, ott aztán belékapott a hárttyába, egy fantasztikus tüzkoszoruvá pukkant szét, összerázva és megvilágítva a sötét szobát.

— Nagyszerű! — kiáltott a beteg és kaczagott.

Késő éjjel mentem haza. Sokat gondolkoztam erről az érdekes szélhámosról, aki mint valami bűvész, vagy bibliai szent egyszerre meggyújtott egy beteget. Később azonban nagyon is átlátszónak tetszett a fogása, nem tulajdonítottam tulságos fontosságot neki, el is felejtettem. Egy álló hónapig a barátommal se találkoztam.

Juniusban egy mulatóhelyen láttam.

— Nos?

— Óriási, — kiáltott. — A fiam meggyógyult. Egészséges, mint a makk. Reggeltől estig futkároz, hancurozik, játszik a léggömbökkel. A szobámat már egészen feldulta. Ha hazamegyek, a szekrények tetején, az ablakpárkányon, a könyvtáramon találok. Egy valóságos gyerek-aviatikus. Most a Svábhegyen lakunk. Jöjj ki egyszer hozzánk, látogass meg.

Elfogadtam a meghívást, de csak késő nyáron mentem el, több hónap múlva. Automobilon rohantam a hegyre. Egyik fordulónál találkoztam a fiuval, aki a félhomályban egy zöld léggömbbel viaskodott. Ugrált és tánczolt, nevetett és röpdösött. Örültem a viszontlátásnak és intettem neki a kalappal.

A költő otthon volt, a dolgozószobájában. Komoran, halkán köszönt.

— Mi bajod van?

— A fiam . . .

— Hogyan?

— Ül le. Mindent elbeszélék.

Leültünk a terraszra egy kis terített asztalkához s élveztük a hűvös nyári éjszakát. A költő meggyújtott egy zöld villamoslámpát és beszélni kezdett:

— Eleinte minden jól ment. De most már belátom, hogy az orvos elvetette a sulykot. A fiut valósággal hipnotizálták a léggömbök. Egy szenvedély emészti. A levegő szenvedélye. Kora hajnaltól késő éjszakáig künn ugrál a mezőkön és nincs mód, hogy csak egy perczre, — értsd meg — egy pillanatra kitépjem a kezéből azokat az átkozott léggömböket. Velük alszik, velük

álmodik és velük ébred. Azóta pedig egészen lesoványodott. Kisértetiesen lesoványodott.

— A dolog egyszerű. Kezdj ellenkurát.

— Nem lehet. Vettem neki vonatokat, amelyek gyönyörűen rohannak a parketten. De a fiam nevetett. Később egy gözre járó, benzinnel fűthető liliputi aeroplánnal leptem meg. Ez se kellett neki. Azt mondta, hogy nem érdekes, mert motorok hajtják. Fűtül a technikára. Ő repülni akar.

— Családi végzet.

— Igen. Ez a gyerek most eltépett minden kötelet, amely a földhöz vonzza. Olyan, mint egy madár.

— És az orvosok?

— Nevetnek. Azt mondják, hogy képzelődöm.

— És az ideg orvos, a rókaarcu, a barátod?

— Eltűnt. Nyoma veszett. Mikor látta, hogy a fiam senyved és lázas a levegőtől, felszedte a sátorfáját s azóta hiába kerestem. Pedig minden az ő kezében van.

— Mit csinálsz most?

— Várok.

Kilencz óra lehetett. Ekkor a fiu hirtelen elénk ugrott. Az arcza piszkos volt és piros. Nagyott ugrott, ijesztőt és hihetlent, a virágágyakból egyszerre a terrasra.

— Repültem — kiáltotta. — Átrepültem a Dunát és a Bazilika tornyára szálltam. Ott megpihentem és most itt vagyok.

Hit és láz volt a beszédében.

Az apja csendesesen mondta:

— Mindig ilyen badarságokat beszél. Multkor, mikor megfenyítettem, azzal fenyegetődött, hogy elrepül, vissza az égbe. Hiába bizonyítottam neki, hogy ez lehetetlen. A kis gyereknek — mondta — vékony a husa, a csontja, neki nem kell repülőgép, csak egy czérna, meg egy gömb s az égben van.

Nyomott hangulatban vacsoráztunk fenn, a hotel harmadik emeletén. A gyerek alig evett valamit. Vacsora után pedig bevonultam a költővel a dolgozószobába. Éjfél felé beszélgettünk.

— Hol van a fiu? — kérdeztem.

— A másik szobában játszik. Mindjárt lefektetem.

Átmentünk a másik szobába. Csakugyan ott volt. Hosszu-hosszu fehér czérnákat bogozott, oldott és kötött, mint a hajósok indulás előtt. Az apa indulatos lett.

— Lefeküdni.

— Nem — visongott a fiu.

— Megverlek.

— Nem, nem — ordított vásottan.

— Leszállsz mindjárt az ablakpárkányról?

A gyerek az ablakpárkány peremén szédelt.

— Az árgyélusát, kibukik... — kiáltott az apa.

Mind a ketten odarohantunk.

Tényleg, mintha megszédült volna. Oldalt dőlt és kezében a zöld léggömbbel kissé megferdülten kaczerkodott a mélységgel. Kinyujtottuk a karunkat, hogy elkapjuk. De már késő volt. A gyerek a vékony fehér czérnába kapaszkodva megállt a levegőben. Lehetetlen volt utolérni. Dobáltuk utána kalapjainkat, kötelet nyujtottunk neki, de minden eredménytelennek látszott. Nyilalt föl, föl a levegőbe. Nyugodtan és majdnem vidáman ült a czérnán, egy darabig integetett, mosolygott ránk, mintegy biztosítva, hogy semmi baja se eshetik, azután belefuródott az égbe s tiz perc multán már semmit se lehetett látni.

— En még látom — mondta az apa.

Egy perc mulva teljesen elvesztettük a szemünk elől. Repült az egekbe, a gyerekegekbe, a lehetetlen fantázia birodalmába s éreztük, hogy sohase bukik le, meg se áll az örökkévalóságig.

A költő egy fotelbe roskadt. Víz ivott. Törölte a homlokát.

— A rendőrséghez futok — lihegte.

— Mit érsz vele? — mondtam hitetlenül.

— Igazad van.

Bementünk a szobába. Előszedte zsiros, vastag havannáit s szivaroztunk és pogányul ittuk a konyakot.

— Az én életemben — mondta a költő — annyi érthetetlen és csodálatos dolog történt már, hogy nem is igen csodálkozom rajta.

Megvártuk a hajnalt. Az ég ismét kéklett. Aczélos, józanító szelek fujtak.

A költő az égre nézett, mint a tengerészek rokonai a tengerre, amely elragadta a kedveseiket és megölte. A szeme, az ő türkisz-szeme is kék volt. Egy folt ebből a végtelenségből. Most egy volt vele s az Istennel beszélgett.

— Te, — mondta egyszerre józanul — ez kitünő novella-téma. Hihetetlen és csodálatos. Sokan nem fogják megérteni. De a gyerekek, a bölcsek és a bolondok megértik. Van benne valami, amit érezünk a logikánk ellenőrző és tiltakozó szava ellenére is. A czime: »A léggömb«. Vagy: »A léggömb elrepül...« Három ponttal. Mit gondolsz?

Toll és tőr.

— decz. 8.



A KURUCZOK ÉS LEGKURUCZABBAK a bécsi katonapárttal barátkoztak s Conrad vezérkari főnökkel akarták a Khuen-Héderváry-kormányt kiemeltetni székéből. Az ember nem értette, hogy mi az a katonai kamarilla, de most már tudjuk valamennyien. Sokáig azt hittük, hogy a kamarilla amolyan dajkamese, melyet függetlenségi politikusok otthonában adnak elő az apró csemetéknek. Most azonban látjuk, hogy a kamarilla nem dajkamese, hanem valóságos oktató és nevelő elbeszélés, melyet nem elriasztás, hanem okulás céljából mondanak a függetlenségi politikusok gyermekeinek. Mert a kamarilla célhoz segít politikai pályánkon, ha alkalmas időben az asztalára csempészünk memorandumokat, melyekben felkinálkozunk a katonai követelések megszavazására. A Házban e követelések ellen küzdünk, mert meg akarjuk buktatni a kormányt. De a kamarillának biztosítjuk e követelések támogatását, mert a kormány bukása után mi akarjuk a székét elfoglalni. Ez nagyon bölcs nevelőrendszer s aki szereti a gyermekét, már jó korán e rendszer alapján neveli azt a politikai pályára. Aki pedig még ezután sem tudná, hogy mi a kamarilla közelebbi czime, az forduljon válaszbélyeges levélben a függetlenségi urakhoz. Azok talán megírják neki. Talán, mert az urak minden jó címet maguknak szeretnek lefoglalni.



A RÓMAI MAGYAR HANGVERSENY ügyével a képviselőház is foglalkozott. Magasztalták, megvédelmezték a magyar zenét, melyet senki sem bántott, senki sem ócsárolt. Az afférnak tehát lennének már nemzeti hősei. Ez nálunk már így szokott lenni. Az embereknek kevés az alkalmuk a haza megmentésére, tehát ott kell menteniök a hazát, ahol abszolúte nincs veszedelem. Igaz, hogy így könnyű Szent György-lovaggá lenni. Az ember

csak jelöli a páncélt, kiáll a porondra s abban a biztos tudatban várja a sárkányt, hogy a sárkány nem fog jelentkezni, mert sárkányok már nincsenek. A bátorság ezzel igazolva van, ha nem is került sor a bizonyításra. De ha az urak igazán Szent György dicsőségére vágyakoznak, ezért a dicsőségért nem kell Rómába menniök, mert megszerezhetik azt idehaza is. A magyar zenére ráfér, hogy itthon is megvédelmezzék, nemcsak Rómában. Ő, mert szeretnénk már mi magyarok is magyar zenét hallani, melyről annyi szépet és jót mondtak a képviselőházban. Igen, szeretnénk magyar zenét hallani s az urak és hölgyek játszhatnának Magyarországnak is egy kis magasabb magyar muzsikát. Mert ugy-e hogy nagyon különös, hogy nekünk magyaroknak Rómába kell menni, ha a Magyar Királyi Operaház művészeitől magyar zenét akarunk hallani.



BÉCS SOKAT TAPSOLT valamikor Pálmay Ilkának. Tapsolt neki és bomlott utána. Most ugyanez a Bécs elkoboztatja a művésznő memoárjait. Alig jelentek meg ezek az írások a kirakatokban, máris el kellett valamennyit távolítani onnan. A rendőrség akarta így, a rendőrség és még valaki, aki anonim akar maradni. Sohase tudtuk, hogy Bécsben, ahol Pálmaynak csak barátai voltak, most ellenségei is akadnak a művésznőnek. És nem hittük, hogy Bécs már annyira megtanult magyarul, hogy ezeket a memoárokat ily hamarosan megértse. Ugy látszik, hogy félreösmertük Bécsset. A császárvárosban értenek magyarul s talán éppen Pálmay volt, aki a mi nyelvünkre megtanította őket. S talán éppen azok koboztatták el a könyvét, akik tőle tanultak magyarul. Röstelik talán a barátságát, melyet Pálmayval tartottak valamikor? Vagy büszkéek erre a barátságra s a könyv elkoboztatásával az a szándékuk, hogy ennek a barátságnak minél szélesebb körben hirteljen? Mi ezt az utóbbit feltételezzük. Mert nem hihetjük, hogy okuk van a barátság titkolására, ha Pálmay nem lát okot a barátság tagadására.



GENTLEMAN CSAK AZ A DEMOKRATA lehet, aki szociálista. Ezt Shaw mondta, az állítás tehát inkább akar szellemesség, mint igazság lenni. De szellemesnek nem elég szellemes ez a mondás. Arról meg éppen szó sem lehet, hogy igaz legyen. Ezt azért mondjuk, hogy megvédelmezzük Shaw gentleman voltát. Shaw urról ugyanis nem ösmerik el a szociálisták, hogy elvtársuk lenne s ha Shaw állítása fedné az igazságot, axiómájával maga rekesztené ki magát a gentlemanek sorából. Pedig Shaw gentleman. De nem azért, mert szociálista, hanem inkább azért, mert a szociálisták már kirúgták őt a maguk szövetségéből. Ezzel azonban nem akarjuk azt mondani, hogy a nagy szövetségben nincs gentleman és azt sem, hogy a nagy szövetségből okvetlenül kirúgnak minden gentlemant. Nem! A szociáldemokrata pártban ugyan sokan vannak a gentlemanek, csak a szellemesek vannak nagyon kevesen.

KÉP- ÉS HEGEDÜKIÁLLÍTÁS.

Megrohannak a jóakaróim:

— Maximus! Maximus! — Kiáltoznak szívélyes szemrehányással. — Mi lesz belőled, ha így tolytatod? Mért nem akarsz gondoskodni magadról? Mért nem állítasz ki te is valamit, amihez semmi közöd? Lásd csak, Pálya Czelesztin, a híres festő, hegedütókokat állított ki; Lesznay Anna, a híres költőnő, iparművészetet állított ki; Kovács Pál, a híres pedagógus, gyerekeket állított ki; Kelen Mór, a híres bőrzeáner cipőtalpakat

állított ki satöbbi Mindenki kiállít valamit, ami nem is a foglalkozása. Csak te, Maximus, a lusta, a henye, a semmirevaló nem állítasz ki semmit.

— Hát mit állítsak ki, a kutyafejét? . . .

— Valamit, amihez semmi közöd. Mint ahogy Pályának semmi köze a hegedűkhöz, a Stradivariusokhoz, a Paganinikhez; mint ahogy egyáltalán a kiállítóknak nincs közük ahhoz, amit kiállítanak.

— Jó, jó! De mi az, amihez semmi közöm nincs?

— Hát például a szabóművészet . . .

— Ahhoz nincs közöm? . . . Kérdezzétek meg hat szabómat, hogy mennyire közöm van hozzájuk. Olyan köz, melyet már át sem lehet hidalni.

— Talán képeket?

— Ugy, mint néhány piktör, én is tudok . . .

— Talán verseket?

— Ugy mint Lesznay, én is tudok . . .

— Talán önmagadat állítanád ki?

— Ahhoz ugyan kevés közöm van, de mégis van valami közöm.

— Talán váltót állíts ki?

— Schon gestern!

— Talán csillagászati cikkeket állítanád ki?

— Ahhoz is értek.

— Az Istenért, Maximus, hát mi az, amihez nem értesz és amihez semmi közöd nincs?

Jóakaróim aggódó kérdőjelként állottak előttem és én szememet lesütve gondolkodtam egy ideig, hogyan segíthetnék rajtam és főképp rajtuk.

Végül a homlokomra ütöttem nagyot.

— Ah! . . . Ah! . . . — sóhajtoztak megkönnyebbülten jóakaróim.

— Nos tehát rendezek kiállítását valamiből.

— Amihez semmi közöd nincs?

— Igen. Humorkiállítást rendezek.

Maximus.

Krónika II.

Eulália és Ilka.

— decz. 8.

Ez a század a memoárok kora; ha valakivel huszonegyéves korában megesett, hogy Beust tüzet kért tőle az utcán, kilenczvennégyéves korában reves íróasztalához ül és négy kötetben számol be élményeiről, széljegyzetekkel, facsimilékkal és szigoru repertóriummal. Akadnak emlékiratok, amelyek arról szólnak, hogyan lön Petőfi keresztneve Sándor, és akadnak negédes női visszapillantások, amelyek antikvár-kirakati örömeiket ígérnek, de végeredményben a kis káté parfümírozott kiadását nyomják kezünkbe.

Mert a legtöbb memoár elolvasása épp úgy családás, mint ahogy megírása derüs ábránd. Az olvasó az élet dramatizált kiadását várja tőlük, ha nem is tragédiát, de legalább bluettet vagy bohózatot, vagy mókát, s ehelyett monologizált unalmat kap. A gyermek örök kíváncsiságával néznék belé halandótársaink gyomrába, veséjébe, de a visszaemlékező halandók okosabbak, mint mi és belek, izmok, rostok helyett lakmuspapírost és tejeskását tömnek a belsejükbe. Egy-egy memoár elolvasása után nyugodtan mondhat-

duk el: Ime, ismét egy emberrel kevesebb, akit ösmerünk; s ez oly bölcs kiszólás, hogy bátran ráfoghatnám akár Sainte-Beuvere.

Érdemes lenne egyszer a tollunk hegyére tűzni, mért oly más az ember abban a pillanatban, mikor író-szerszámhoz nyúl? Miért hajlandó oly kevéssé önmagát megösmerni? Miért kendőzi arcát legszivesebben tintával? Miért fordul ki egyszerre valójából, amint a papiros fehér sikságára ér; miért hogy tollal a kezében óvatos, védekező és körültekintő? Megalkuvás, hazugság és álszenteskedés-e a kalamáris világa, hogy aki közelébe ér, hirtelen szögbe akasztja őszinteségét, elveit, és helyükbe képzelődéseit nevezi ki való életének? Vagy csak akkor jutunk elmúlt pályafutásunk tulajdonképpeni tudatára, mikor az már kisiklott kezünkéből és csupán az eb-gondolat mutatja, milyennek is kellett volna lennie?

Annyi kérdést adtam föl hirtelenében, hogy nem tudok reájuk válaszolni. Inkább kitérek hát előlük; teszem ezt annyival is inkább, mert czikkem tárgya nem a toll pszichológiája, a papiros dezinficiáló és vegytisztító hatása, sem pedig annak megrajzolása, hogy a kalamáris-világ sokkal jelentősebb, hatalmasabb, vonzóbb, mint az a másik, amelyikben vér csörög az erekben és hus fityeg a csontokon. Mellőzöm a kínálkozó csalétket, hogy: akármennyire dolgozik is a könyökünk, az öklünk s akármily hosszú is a szakállunk vagy a hajunk, alapjában mindig csak dőre álmodozók, nagygyerekek vagyunk, akik vén kalózkorukban is arról ábrándoznak, mily szép dolog, ha az ember a Káthéta urtól erkölcsi jutalomkönyvet kap. Mindezt, mondom, félredobom, és tekintetemet írásom czime: Eulália és Ilka fölé fordítom.

Eulália a spanyol király nagynénje és gazdag magánzónó, aki most rendezti sajtó alá dél-európai visszamlékezéseit. Ilka pedig kiváló, istenadta művésznő, aki egy borus napon masztix helyett tintát tett az öltözőasztalára és szintén megírta memoárjait, amelyeket a bécsi rendőrség a héten lefoglalt. Két érdekes és sokat látott asszony tehát, akiknek lenne mondanivalójuk, amit a köztudat elhallgatnivalónak szeret elképzelni. Mögöttük sok benyomás, érdekes emberek, tarka jellemek, mozgalmas események és ezer meg egy lélektanivonás, amely fogoly maradt az életükben, mint a megkésített kísértetek a templom rostélyos ablakán. Őriási strekke, rajta szépen sorjában fekszenek a megfejtések fekete nyulai és fehér fázánai, a gazdag pagony kedves és ritka zsákmányai.

Az ember joggal kíváncsi, mennyi táplálék jut e prédából a lélektanak, a korrajznak és a feminizmusnak. Megjegyzendő, hogy csak a nyersanyagot lessük, mint a varga a megrendelt bagaria-bőrt; a földolgozásra mohón vár a furfangos íródeákok száz meg száz sorozrede. Vagy, ha kell, még a fél-áruról is lemondunk, elég lenne egy szó, egy titkos jegy, egy mosoly, hogy utnak indítsuk kopóinkat a női bírdalomba. Vagy, ha még ezt is megtagadná a saizi kép, engedje meg, hogy előtte gyakorlatozzunk, fürkészszünk, és ha rátévedtünk

a helyes mesgyére, tegyen meg csupán annyit, hogy bólintson titokzatos fátylával.

De a memoárok ennyi jóindulattal sincsenek. Eulália a szociológiába, a cselekvési impotenzia kényelmes depandanszába huzódik vissza, Ilka pedig a Magyar Anekdotalincset frissíti föl, jókedvvel, bőséggel. Ő olyan óvatos, hogy memoárjainak még a sor-közei is tele vannak láthatatlan törlésekkel, ügyes radirozásokkal. A hölgyek gondjára bizott anyagból tehát álarczok, sűrű fátylak, bűvös sapkák lesznek, amelyek nemcsak láthatatlanná, de érthetlenné és sótalanná is teszik azt, aki őket viseli. Félrevezetni, fölfricskázni a világot, úgy tetszik, mégis nagyobb gyönyörűség lehet, mint az akarat paralellogrammját, vagy a lelki fejlemények szakácskönyvét megszerkeszteni.

Mert, bármily őszinte szándékkal íródtak is e könyvek, tulajdonképpeni hatásuk mégis csak az, hogy hamis utmutatókat állítanak föl az élet utjain. Sem a szociológiai kirándulások, sem a vidám on-dit-k nem fődik a női lélek mosolygó rejtelmét, de még ficzkándozásukat, jókedvüket, napsugaras ostobaságaikat sem. Az utolsó penna-rágó, aki a monokli-nagyságu kávéházi márványasztalon ugynevezett erős novellát ír a szőke veszedelmekről, érdekesebb adatokat nyújt az asszonyi lélekhez, mint maguk a nők, akik azt hiszik, hogy őszinteségük netovábbja azonos az erotikájuk bevallásával, hazugságaik pedig beletorkolnak a költészet utczájába.

Ahány asszonyi memoárt eddig elolvastam, mind arra tanított, hogy mi, férfiak, nem ösmerjük a nőket, de a nők maguk még sokkal kevésbé. Az erősebb nem olykor csak megérti valahogy az asszonyi különbséget, kinnal-verejtéssel magyarázatot talál a milieuban, az akarat alárendeltségében, a lelki élet visszhangtalanságában, a test gyengeségében, ha kell, a hisztériában, e kényelmes logaritmus-táblában. A nők maguk azonban huzódnak a rébusz ilyfajta megfejtésétől, sőt magától az oknyomozástól is, és szivesebben mozognak az okozat barátságos világában, mint az ok kötőpörölyei, félelmetes szondái és nagyképi buvárruhái között. Csak így magyarázható meg, úgy, ahogyan, hogy ami a férfinak rejtelem, az a nőnek természetesség, bohó jókedv, aranyos könnyelműség, a hullám hátán tánczó fénysugár, amely még a reliefen is tulesz. A reliefről kő-szatócsok ugyanis azt mondják, hogy nem fejeződik be, hanem csak megszűnik, de a női rejtelem még csak nem is kezdődik.

Egyébként: lehet, hogy, mint már annyiszor, tévedek. Lehet, hogy az asszonyok valóban őszinték, mikor nagy kérdésekkel úgy játszanak, mint golf-labdával szokás; s hogy mikor öreg anekdotákat és fiatal szociológiai cikkeket irnak, tulajdonképpen pontos képét adták a bensejükben lejátszódó gondolatrajoknak, a lelkök rezgéseinek, mondhatnám, az akaratuk V. V. S. O. P.-jának. A hiba ez esetben nem bennük, hanem bennünk, férfiakban van, akik a magunk képzetvilágát ügyesen és ellenőrzés nélkül huzzuk rá a női fejekre, magyarul: akik a magunk esze szerint

magyarázzuk az ő eszüket. Következetesség, evolúció, karakter, lelki folytonosság, és amit még jelszavat évszázadok keserves munkájával kikalapáltunk, gondolkodás nélkül alkalmazzuk a női nemre, amelynek pedig talán fontosabb, hogy egy főherceg valamikor megfordult utána az utcán, vagy hogy a szabója anno Domini micsoda rémekmunkát szállított farsangra.

Ha a dolog így áll, akkor bocsánatot kérek az előzményekért; szőrcsuhát öltök. Visszavonok mindent, és úgy Eulália, mint Ilka memoárjait nem uti olvasmányoknak, hanem a női lélek pandektájának tekintem. És ez esetben persze belátom, hogy ez a mondat: »és ekkor Lizit leküldtem 25 princzesszászért«, egy lelki folyamat konterfeie, és az a tétel, hogy »a szociológia az emberi társadalom életjelenségeit, mint ilyeneket kutatja« nem puskázás, hanem százkaru akarat megszólamlása. Én belényugszom a dologba így is, de önök, kedves olvasónőim, bizonyára nem, és épp ez okból a kandallóba dobják ezt a csunya írást, amely nemcsak tudatlanság, rosszakarát, hanem, mint jól sejtik: blasphemia is.

Syrion.

Az Egyetem tájékaról.

Dr. Antal János.

Valahol, valami szegény kis országban született egyszer egy ember, akit a lelke egész hajlandósága, a tudásvágya arra kényszerített rá, hogy a reális tudományok egyik legérdekesebb, legtitokzatosabb ágával foglalkozzék, azzal, amelyet a laikus még ma is a legközelebb érez a középkori alkémiához, amely még a mi felvilágosodott napjainkban is őrzi a boszorkánykonyha kabalisztikusán izgató fogalmát: farmakopeával, a gyógyítószerek tudományával. Elmerült ennek a tudásnak a mélységeiben és rég tul a banális igazságon, hogy minden gyógyszer egyuttal mérég is, kettős változáson ment át a lelke. Először egészen specializálta a maga tudományát, csupán csak a kifejezetten, köztudat szerint is mérégnek nevezett vegyületekre; azután az intuíció erejével látta meg, hogy az emberen való segítség lehetséges és független a méregtől is és elérhető közvetlenebb, kegyetlenebbnek, hideg vashoz hasonlatosnak látszó eszközökkel is. És az igazi igazság felismertén pályát változtatott és...

... és most már nyugodtan vágsz közbe, ugy-e, olvasó, befejezve a mondatomat: így lett Ibsen Henrikből, a gyógyszerészből Ibsen Henrik, a drámaíró. Aki minden lelki gyógyítómaster közül a legkegyetlenebb bizonyossággal tudta rátenni az ujját a mai társadalom legfájósabb fogaira.

Ha ketten beszélgetnek, író és olvasó, akkor természetesen mindig az olvasónak van igaza. Tehát csupán csak a szabályt megerősítő kivételes eset az, hogy ezuttal mégsem Ibsenről van szó, hanem egy magyar tudósról, akit azonban szintén jobban tisztelnek Norvégia határain tul, mint ahogyan ismerjük itthon, Magyarországon. Antal János doktor a neve és e név leírása mulhatatlanul eszmekepcso- latot kelt más olyan magyar tudósok nevével is, akiket szintén jobban ismernek a külföldön, mint itthon minálunk. A két Bólyait, akik pedig Euklides matematikáját

forgatták fel, Gauss és Poincaré fedezték fel Magyarország számára és Vásárhelyi Pál tragikuma az, hogy itthon nem hittünk neki és azért szabályozta olyan pontosan és visszavonhatatlanul tönkre a Tiszát az olasz Paleocapa és Eötvös Lóránd báró és Lóczy Lajos — de csitt, az előkről csak rosszat szabad beszélni — szintén ismertebbek és mérhetetlenül elismertebbek a külföldön, mint ebben a pátrjában, amelyikben a legnehezebb profétának lenni.

Dr. Antal János nevét ismerik Franciaországban, Angliában, a tudományában gögös Németországban is, leírják Oroszországban cirill betűkkel, Egyiptomban arab kacsaringókkal, Japánban pedig a katakana alfabétájának az exotikus jegyeivel.

Mert az Antal János találmányait használják, diadalmasan és egyelőre kiszoríthatatlan bizonyossággal használják mindezekben az országokban. És a találmányai, az általa meglett új gyógyítószerek egészen speciálisak, tökéletesen egyedülállóak nem csupán a maguk mivolta szerint, hanem azért is, mert egészen önálló kutatásnak a kincsei. Az emberi egészség mérgezéstől való megóvásának a tudománya a legújabb korban egészen a bakteriológia felé fordult és Koch meg Pasteur nyomán indulva, figyelmét a szerves mérzésnek arra az ezerféle veszedelmére fordította, amelyet a mikrobák okoznak. A régi, jó öreg mérgek, a nem baktériumos mérgek már kezdtek kimenni egészen a divatból és madame Brinvilliers meg Tofana asszony bizonyára régen pörögnének a sirjukban a tuberculin, a tehénhimlő, a lyssa ellen való oltások, a salvansan miatt, ha nem volna meg még mindig a veszedelme nem csupán elábrándult varrókisasszonyok és pénzefogyott korhelyek révén annak is, hogy a készen kapható, nem baktérium termette mérgek, köztük a két legveszedelme- sebb, a foszfor és a cziánkáli, — mert az egyik a leghozzá- férhetőbb, a másik pedig a leghirtelenebb kezű — szintén még mindig teljes fegyverzetben leálló ellenségei az emberi- ségnek.

Ezeknek a mérgeknek a kigyófészkebe nyult bele Antal János. Bohém jókedvvel — mert ez a nagyon komoly tudós az életben a legkedvesebb, legvidámabb kedvű emberek egyike — ölte keblére az elhanyagolt mérgeket. Még csak orvosnövendék volt, amikor megtalálta a grizett-romantika legkedvesebb mérgeinek, a gyújtóoldatnak az antidótumát a kálium permanganátnak minden patikában tüstént kapható finom jegeceiben vagy oldatában. Mert a kálium permanganát az óriási oxigéntartalmától szives készséggel szabadul, a foszfor pedig mohón szívja magába ezt az oxigént és együgyü telhetetlenségében olyan savvá változik át vele, amelynek a mérgező hatása már csak nevetségesen csekély magához a pusztá foszfor gyilkos kedvéhez mérten.

Ez a találmány egészen egyszerűnek és természetesnek látszik. Valóban, az is egyszerű és természetes, hogy az érett alma lehullik a fájáról, meg az is, hogy az asztalhoz ütött tojás megáll a hegyén is. Csakhogy mégis Newton legyen az, aki a lehulló almában is meglátja az új törvényt és Kolumbus az, aki lehetővé teszi az előbb elgondolhatatlan. Ahogy az almából megszületett a nehézkes törvénye, a tojásból pedig Amerika, úgy szült Antal találmánya is új, nagyobb és szélesebben értékes alkalmazhatóságokat. De igaz, hogy minden találmányhoz szerencse is kell és ez a szerencse jelentkezett Antal Jánosnál is. Thanhoffer kitünő vezetése mellett volt asszisztens akkor, amikor már új gyógyító módját az egész világon alkalmazni kezdték és olyan tudósok, mint Korányi, Drasche, Thornton nyilatkoztak róla a legnagyobb elismeréssel. És ekkor jelentkezett a szerencse, hogy Bókay Árpád mellé az egyetemre a gyógy- szertan tanszékéhez tanársegédnek nevezték ki. Nem is szerencse, csak érdemelismerés volt ez, de nálunk már szerencse számba megy, ha valakinek elismerik az érde- meit. De Bókay mellett azután tere nyílt Antalnak arra,

hogy tovább fejleszse a meglelt igazsága gyakorlati értékhez juttatását.

Itt bukkant rá az igazságra, hogy a kálium permanganát nagy oxigénelbocsátó képességével más alkaloid mérgeknek is kitünő ellenszere, így főképpen megint azután a két legveszedelmesebb növényi mérég: a gombamérég és a sztrichniné. De antidótuma a colchicinnek, a mérges illó olajoknak és a mérgező organikus savaknak is. Ezzel vette elejét és erejét két másik nagyon veszedelmes orgyilkosnak, a gomba könnyen figyelmet kerülő mérgeinek és a foudroyans gyorshatású sztrichninnek.

A sztrichnintől azután már csak egy lépés választotta el a mérgeknek — a növényi, tehát legveszedelmesebb, mert legfinomabb és a szíven keresztül ható mérgeknek — az öregapjától, a cziankálitól, a mérgeknek ezt a zseniális mérgekeverőjét. Megtalálta a módot még arra is, hogy hogyan lehet megölni, ártalmatlanná tenni a cziankálit. A kobaltnitrát az a szer, amelyik a legmohóbban egyesül a cziankálival és vele a gyomornedv által oldhatatlan, tehát ártalmatlan vegyületet alkot, mely azután egészen természetes módon távolodik el a szervezetből.

Antal doktornak e találmányait ma már széles e világnak minden ispotályában alkalmazzák, minden orvos használja őket, Európa legkulturább nyugatától kezdve Ázsia szintén Európává átkulturálódott keletéig, Japánig.

Antal toxikológiai tanulmányait folytatták külföldi tudósok is, így a többi között Schlagedenhauffen és Reeb strassburgi tudósok, akik tudományos megállapításait tovább fejlesztették és kísérleteinek az eredményeit újabb eredményekkel erősítették meg. A cziankáli ellenszerét, amelyet nálunk a magyar nemtörődomség csákhamar a feledésnek adott át, újabb kísérletek tárgyává tették a prágai egyetemen és ellenőrző kísérleteket tett e téren John G. Spencer, a világhírű angol tudós is, aki azután kimondotta, hogy a cziankáli legjobb ellenszere Antal kobaltnitrátja.

De miután nálunk ideális tanulmányokból mégélni nem lehet és ezt Antal nagyon helyesen még idejekorán észrevette, a mindennapi élet logikája arra kényszerítette rá, hogy gyakorlati szakmára lépjen. Így lett a toxikológusból — fogász.

Tizenöt évvel ezelőtt kinevezték első tanársegédnek az egyetemi fogászati klinikára, itt közel két évig dolgozott, azután pedig átvette Magyarország legnagyobb terrénját a fogak higiéniájának a gyakorlására: a budai Irgalmasok kórházán a fogászati osztály főorvosa lett. Itt azzal kezdte a munkáját, hogy a fogászati osztályt egészen restaurálta, teljesen modernné tette és olyan mintaintézménynyé, hogy ma már a honvédelmi minisztérium is ide vezényli ki a katonáorvosokat a stomatológia elsajátítására. Egyetemi professzor ma már dr. Antal János, de az előadásait is odaát Budán, az Irgalmasok kórházában tartja, ahol szinte a végtelenségig variálódik a praxis.

Megadatott neki tehát a mód arra, hogy a tudását másokkal is közölhesse, csakugy egyetemes kincsül adja, mint a találmányait. Nemcsak szóban és példában, hanem írásban is. Tankönyvet irt az orvosnövendékek számára az ujonnan választott szakmájáról. Alapvető és mégis gyakorlati munkát.

Elnöke volt a Magyar Fogorvosok Országos Egyesületének és ő alapította meg és szerkesztette a Magyar Fogorvosok Lapját.

A mérgek kigyófogat kihuzta és — csak egy lépés volt ez — azt a kigyót öli meg most, amit minden ember a fogában hord. A neve dicsérete a külföldön a magyar tudománynak, pályája meghatóan szép példája az olyan tudósának, aki a maga művészetté emelt tudományának oda-szenteli az egész életét.

Elégia.

Hajók suhannak a Duna vizén le,
Aranyba fürdik mind a két szemem,
S valami bánt, hogy halkán sirni kéne
Az elmulasztott, hosszú életen,

Siratni álmot, rég elhullatott szót,
Fehér hajót a szürkülő ködön,
Napfényt, aranyló nővel a korzót,
S zokogni áivol rőt hajfürtödön.

Ó, szép az arczod eltűnő vonalja,
Vörös hajad, mely arczod élin áll,
S elvész szavam az éjbe meg se hallva.

Ugy csüng szemem még minden tarka kendőn,
Lehettem volna mindenén király,
S sirnom kell itt egy elveszett jövődön.

Turóczi József.

A csendes férj.

(Regény.)

(8)

Irta: TRISTAN BERNARD.

Miben állapodnak meg? Sejtelve se volt róla. De holnapig eleget gondolkozhat erről. Különbén alig várta a találkát, szeretett volna beszélgetni Eric-kel mindenről, mint egy baráttal, akivel már nincs haragban. Most, hogy az első találkozás fesze engedett, mindenről kényükre-kedvükre cseveghettek. Meg volt győződve, hogy Eric nagyon szereti őt.

A válasról nagyon csinján fog beszélni. Rettegett attól, hogy olyast indítványozzon, amit az emberek nem fogadnak el szívük szerint. De Berta előtt tovább játszott, hogy hisz a terve keresztülvitelében. Ez szükséges volt a pózához. Egyetlen mód volt arra, hogy ne lássék kómikus férjnek.

Berta ezalatt levetkőzött. Hálóingben, mezitláb, papucsban hallgatódzott az ajtónál, alszik-e a gyerek. Aztán visszament a hálószobába, lebonította haját és hálót terített reá. Néha ásított, nagyon nyugodtan.

Dánielt kicsit bántotta, hogy gondtalanul foglalkozkodott a toalettjével; tett-vett, mintha mi se történt volna s el is határozta, hogy eztán csak a homlokán csókolja meg, szertartásosan, és úgy tekint, mint idegen nőt. Arra gondolt, hogy holnap már külön ágyat vettet, de egy jó ürügyet kell találnia, nehogy a cselédség vagy Voraudné gyanut fogjon.

Mikor lefeküdt, a feleségétől olyan messze, amely messze csak lehefett, az ágy legszélére, Berta már aludt.

Dániel szunnyadt a vacsora előtt és nem volt álmos. Nézte a mécses a kandallón. Közönséges mécses volt, egy lángocska a vizen uszó olajfolton. Megvilágította a tőszomszédságát, az ingaóra szögletét és Voraud nagypapa arczképét; de amikor lobogott, a plafonig hányta lobogó árnyát. A fény nagyon-nagyon szomorú volt, de Dániel ennek ellenére nem akarta magát boldogtalannak érezni.

Mégis, ha Berta most karjaiba jönne, ha sirva megcsókolná, milyen boldog lenne! De ez csak csalóka

ábránd. És mi következik utána? Jobban tudná most szeretni, czírogatni; mint egyébkor?

Kezdett kétkedni a jövődő álmaiban.

Tudta, hogy könnyen festegetjük magunk elé a jövődőt s ünnepélyes gesztussal álljuk a sarat. Emlékezett, hogy tizenhétéves korában milyen komolyan biztatgatta tizenkétéves kis unokaöccsét, aki elvesztette az apját:

— Nincs apád. Eztán én leszek az apád.

Aztán a kis unokaöccse belakó lett a versaillesi gimnáziumban. Dániel egy pénteken meglátogatta egyszer és többet soha.

Nem mertte feltenni az életét arra, hogy visszahódítsa Bertát. Hiábavaló fáradság lenne. Jól ismerte a saját közönyös, lehangoló tekintetét. Csak akkor tudott rá szeliden nézni, midőn Berta beteg volt.

Ha csodálatosképpen vissza is hódítaná, nem tudná magának megőrizni. Vigasztalóul valami új reményt kell keresni.

Boszut álljon rajta? Bár fájdalmat okozott neki, bár csak a szórakozást hajszolta; azzal a mindentfeledéssel, amely nagyon hasonlított a kegyetlenséghez, Dániel azért nem haragudott rá.

Nem volt képes a gyűlöletre; a boszu kívánása nem enyhítette a szomorúságát.

Csak egyetlenegy mód maradt, hogy megtartsa a feleségét: jónak kellett lennie iránta. Ez volt a hiúsága utolsó mentsvára és ezt tanácsolta neki aluszékony és lusfa jóságja is.

Lustaságában különben azzal mentegetődzött, hogy nem vehet részt Berta fájdalmában, mert ez lomha nyugalomát jövátehetetlenül feldolná.

Az a gondolat, hogy Berta boldogtalan volt; vagy csak nyugtalan is, elviselhetetlennek tetszett neki. Sokszor gondolta magában, hogy a Berta érdekében is kissé keményebben kellene fognia. De mielőtt szenvedett a felesége, alig várta, hogy elcsituljon. Sohase merté vállonragadni, hogy elfordítsa a rossz utról. Minden gondoskodása csak abban állt, hogy kövesse és csinján félrehajtsa az utszéli tüskebokrokat. Remélte, hogy ezt sohase tudják meg és a szigorú emberek nem fogják megpirongatni azért, hogy a jóságát egy kis ledér nőre pazarolja, akinek a fájdalom szenvedést okozott s akinek az öröme kellemes volt neki, holott a jóság, ez az erkölcsi váltópénz, mint a bronz-medallion, az érdem és az erény jutalmazására szolgál. Micsoda pazarlásra vezetne, ha a jóságot szabadjára engednék, hogy menjen, amefre tud.

Most még semmit se tudni és Dániel nagyravaszon mindent elintézett magában annak az örvén, hogy Berta ne legyen boldogtalan. Eric elveszi, vagy nem veszi el. Dániel jobb szeretné, ha nem venné el, mert így a szülői azt hinnék, hogy felborult az élete.

Magának tartogatta a boldogtalanságát és próbált hozzászokni.

XV.

A számaözvegy kirucczan.

Saint-André-sur-Mer mellett döntöttek. Nem valami elegáns fürdő, de nem is holmi kis fészek. Van kaszinója, lovacska-játéka és van egy kör, ahol kicsiben is lehet kártyázni. Voraudnak ez volt a legfontosabb, mert csak szórakozni akart és nem volt igen válogató.

Saint-Andréban nem kell naponta háromszor átöltözni. Mégis elegáns és látogatott hely: Capintának és Alfredének is odamennek. Itt majd mind találkoznak.

Eric Ostende-be utazott, néhány hetet töltött a családjával. Mikor a felfedezés után először jött el Dániel-

hez, egész este együtt maradtak, nagyon természetesen beszélgettek erről-arról.

Eric azt mondta Bertának:

— Asszonyom.

Berta viszont így szólt hozzá:

— Uram.

Ugy tetszett, hogy semmi se változott. Hármuk közül Dánielen látszott leginkább a változás, aki sokkal vigabb és természetesebb volt, mint annak előtte.

Berta egy hónapig a tenger mellett marad. Saint-Andréban bajosan találkozhatnak. Csak Párisból visszajövet látják egymást. Dániel, aki egy hónapig nyugodtan élhetett, azt gondolta, hogy ez a kis távollét nagyon jó, a felesége és a barátja érzésének a tűzpróbája.

Dániel nem utazott el rögtön. Miután a cselédeket leküldik, a szüleinél lakik, amíg el nem utaznak Saint-Andréba, ahol Bertá lakást keres nekik.

Berta, Voraudné, a dada és a kis Gérard a Saint Lazar-állomáson a tizenkettő-ötvenessel utaztak. Azt akarták, hogy Gérard csak a vonatban aludjék. De nem így történt. Már a kocsiban elszunnyadt, amint az anyja, a szél elöl oltalmazva, föléje terjesztette védő kezét. A pályaudvaron a fülsiketítő füttyök se keltették fel. Mihelyt azonban elindul a vonat, biztosan felébred és bömbölni fog egész uton.

Dániel a podgyászokkal foglalatosskodott. A kezükben mindnyájan csomagokat tartottak, ki egy esernyőköteget, ki a kicsike dunnácskáját egy vászonzsákban, ki a varrógépet, amely ugyancsak nehéz volt, de azért a világot sem adták volna fel teherárúként, mert »horodozható varrógép«-nek nevezték. Gyászosan ödöngtek a pályaudvaron, mint a kivándorlók. Gérard a dajkával egy kocsiban volt, várták Dánielt, aki Noirelt, az egyik állomásfőnököt kereste, hogy Voraud részére külön szakaszt kérjen. Dániel azt szerette volna, hogy ne is legyen szolgálatban, midőn egy alkalmazott megmutatta őt. Noirel azt mondta, hogy vigasztalhatatlan, de sokan vannak, lehetetlen kérését teljesíteni... És Dániel megköszönte ezt, elment, örült a határozott feleletnek, midőn az állomásfőnöknek az a gyászos ideája támadt, hogy visszahívassa, azt mondta, hogy még egy kocsit kapcsolat a vonathoz s ott aztán el lehetnek.

Hogy élni tudjon ezzel a kedvezményvel, el kellett szállíttatni a kocsiból a kis Gérardot és a dajkát a rokonszenves öreg hölgy mellől, aki jóságosan mosolygott a kis alvóra s mégis futottak tőle az emberek, mint valami rosszakaratu és utálatos perszónától. Mig egy oldalsó vágányról előretolatták a kocsit, Dániel azt gondolta, hogy mindezt miatta csinálják, a vonat késni fog, valami vasuti szerencsétlenség történik s ezért ő egész életén keresztül lelkiismeretfurdalást fog érezni.

A kocsit a kellő sinre tolták s a kocszi az erőműtani kolosszusok otromba kecsességével nekিপuffant a többinek. Kiabáltak:

— Vigyázat!

A családapák a lépcsőkön ingadoztak...

Egy kalauz kifüggesztette a táblát: *Bérelt szakasz*, és csendesen Dánielre nézett. Dániel husz sout adott neki, holott az engedélyt az állomásfőnöktől kapta. A szürke szövetpárnák fojtó hőséget árasztottak és száraz szagot, amely az orrot facsarta. A dajka az elmaradhatatlan Gérard-dal egy szögletbe vaczkolta be magát. Néhány óra mulva először látja a tengert. Azt lehetett volna hinni, hogy örül neki. Voraudné új könyvet hozott, három lapot olvasott belőle. Dániel Bertának egy csomó vicclappal kedveskedett, amiket Berta megvetően futott át.

Nemsokára válniok kellett, még hét percz volt hátra, amely Dánielnek hosszú volt, mint az örökkévalóság. Végre megindult a vonat. Alig tűnt el a vonat a pont de l'Europe alatt, Dániel visszatörpant: elfelejtette megnézni, hogy az ajtó kallantyuval van-e elzárva a kocsí másik oldalán. Ez a gondolat elzárta a szabadsága édes szenzációját, amelyet a kimenetnél érzett.

Erősen remélte, hogy regénye akad. Mindig úgy érezte, hogy az embert az utazásnál, a leszállásnál csupa édes ujság környékezi, amely magától jön, anélkül hogy keresni kellene. Csodálatos és könnyű kalandok ezek, olyanok, aminők neki kellene. Tizenhétéves korában mindig azzal a reménnyel feküdt le, hogy egyszerre csak benyit hozzá egy barna szobalány s végtelen gyönyörökkel csiklandja. Később a kis szobalányt a sarki pékné helyettesítette, egy zömök és husos nő, csupa tekintély, homlokán egy varral. Ezt a rokonságból egy sápadt és szőke nagynéne váltotta fel, akinek az örökébe nemsokára egy öreg zongoratanitóné lépett. Különben sohase volt mersze hozzá, hogy elmondja, mi csoda helyet foglalnak el az álmaiban. Lelkében öten-hatan éltek így titkosan, akik az egészről semmit se sejtettek.

Átment a csarnokon és a versailles-i vasutak jegyváltóablaka körül észrevett egy feketeruhás fiatal nőt. Barátai gyakran mondták, hogy az özvegyek, a véletlenre bízva magukat, ilyen nyilvános helyeken keresnek vigasztalókat. Ennek a nőnek durva volt az arcza. Ez a típus nem tetszett Dánielnek. De özvegy volt. Élni kellett az alkalommal. Elmélt előtte, erősen ránézett, erre az ablak mellől egy ur jött, kezében a jegyekkel és mind a ketten eltávoztak.

Nehéz a nőhódítás, gondolta Dániel. Elhatározta, hogy akárhol felhajszol egyet. Estére elmegy a Jardin de Paris-ba.

A pályaudvar óráján csak negyedkettő. Sokáig lesz este. Dániel alig várta a nyolcz órát, hogy sürgőnyt kapjon Bertától és azután nyugodtan mulathasson.

Egy boldog és tájékozatlan aglegénynek látszott, aki a forgókeresztnél leszurta a belépti díjat és egy nagy multság kellős közepébe pottyant. Csupa szórakozásból elment venni egy fehér szalmakalapot és egy sétatálcát. Valami ürügyet mondott, ezen a délután nem ment a Voraud-bankba. Sétált a köruton, leült a kávéházban. Nem volt otthona. Átutazóban volt. Olvasta az illusztrált lapokat, böngészgetett a *Charivari* bekötött féléves példányaiban.

Vacsora tájt, amidőn szüleihez ment, megfakult az öröme. A rue La Fayette-en levő ház, amely nem volt se régi, se új, elszomorította. A házmester alighogy megbillentette a kalapját; máskor ujságot mondott a feleségéről és pontosan tudta a kis fiu korát. A lépcsőn, ahol a hamis faburkolatról lemáltak a kis gipsz-darabkák, sötétség uralkodott, jóllehet künn még fényes napnál volt. Ez a polgári ház nyáron barátságatlanul fogadta, a vidékre tessékelt. Végül a szobalány ajtót nyitott, kendőkkel bebugyolálva és büzlött a kámforolajtól.

Henryék ebédlője az udvarra nézett. Estefelé ettek, nyitott ablaknál. Bánatos nap volt, öreg embereknek s nem Dániel ficzánkoló kedvének való.

Kétségbeesetten kereste a nyugalmat és mindent neki áldozott; de mihelyt megszerezte, már elégedetlenkedett. Egyformán gyötörte a szükség, hogy nyugodt legyen és a félénk vágy, hogy kalandokat szerezzen.

Az asztalnál, apja és anyja között, újra gyámság alatt érezte magát. Még nem mondta meg, hogy este nem lesz otthon. Szülei nem értik majd meg, hogy nem velük tölti az estét, hogy sétálni megy most, mikor már nem legényember.

Különben Henry és Henryné egyáltalán nem értették meg, miért mennek el az emberek este. Sajnálták a mulatozókat, akik színházba és bálba mennek, szerencsétlen bolondoknak tartották őket.

Dániel a gyümölcsnél végre kinyögte, hogy fáj a feje és vacsora után kicsit elmegy sétálni.

Semmi ellenvetést se tettek. De a csend, mely kijelentését követte, kétségtelenül kárhóztató volt.

Hogy újra kiengesztelje szüleit, a kis Gérardról beszélt és megható szavakban ecsetelte atyái szeretetét.

Aztán oly témát keresett, amely érdekli az apját. Egy vasuti ügyről beszélt, amelylyel Voraud foglalkozott és tetette, hogy ő is szörnyen érdeklődik iránta. Henry pipázgatott, időnkint bölíngatott, de nem figyelt rá.

Mit mondjon még? Hogy délután huszonnégy frankot fizetett a podgyászért? Nem tudta, hogy sok-e ez. És ha sok, akkor jobb lesz elhallgatni.

— Boszantó, — kiáltott fel egyszerre — hogy az a sürgöny még most se jön.

— Nem csoda — mondta Henry, részint hogy megnyugtassa Dánielt, részint mert szeretett számíthatni. — 6 óra 40-kor érkeztek. A késéssel 7 órát is számíthatunk. Ha mindjárt a megérkezéskor sürgönyözött, akkor a sürgönyt kilencz óra előtt alig kaphatod meg, ha egyáltalán még ma kézbesítik.

— És lehet, hogy meg is feledkezett róla — mondta Henryné.

Kilencz óra felé Dániel idegeskedett. A tisztaszobába ment, az utca felé is kinézett, hogy a rikkancsok nem kiabálnak-e valami vasuti szerencsétlenségről.

Csengettek. A sürgöny... Nem, nem a sürgönykihordó volt: egy eljegyzési kártya s egy prospektus a bordói borokról.

— Borzasztó, hogy most se jön — mondta Dániel.

— Mondom, hogy csak holnapra érkezik meg — szólt Henry.

Dániel már beletörődött, midőn a sürgöny minden zaj nélkül megérkezett; a kámforos szobalány hozta.

... *Jól utaztunk. Berta.*

Berta nem volt bőbeszédű. De odatehette volna: üdvözlő. Hisz így is csak kilencz szó van benne.

— Hogy van az, — mondta Henry — hogy nem hallottuk a csengetést?

— Az ajtó biztosan nyitva volt, — szólt Henryné — és beszélgettek a cselédlépcsőn a szomszéd szobalánnyal... Most már nyugodt vagy? — kérdezte Dánielt.

Dániel feltette kalapját s a Jardin de Parisba indult.

— Vidd a felöltődöt is — mondta Henryné.

— Meleg van.

— Vesd a karodra.

Amint kilépett a házból, egy nagy részeg omnibusz tántorgott a rue La Fayette-en. Dániel könnyen felugrott és ez a gyors mozdulat azt az illuziót keltette benne, hogy vidám kalandok felé röpi. A hatalmas kocsí üres volt. A munkátlan kalauz az ajtófélfának támaszkodva a csiptetőjével egykedvűen lyukasztgatta az átszálló-jegyeket. Az állomásoknál jöttek az ellenőrök és lomha léptekkel távoztak.

Dániel leszállt a Champs-Élysées-nél és sietve, kissé megrémülten a Jardin de Paris felé tartott. A lányok előtte mélyen titokzatosak voltak. Házassága előtt egyetlenegyét ismert. És mindig csak keveset beszélt velük, bizonyos brutalitással, nehogy észrevegyék, hogy fél tőlük. Ugy tekintette őket, mintha más fajhoz tartoznának.

Bement a Jardin de Parisba azzal a fölényvel és azzal a tökéletes nyugalommal, amely sohase hagyta el

öt azokon a helyeken, ahol kényelmetlenül érezte magát. Egy aszfaltos terras elé ült, ahol a quadrille kissé kiérdemült csillagai, a Láp Virága és a Kis Patkány szemérmes macsicsot roptak. A szomszéd asztalnál két angol beszélgetett egy fiatal nőcskével, aki nem értette őket; de azért jóízűen nevettek a vastag bajszai alatt, harsogó hahotával. Kissé távolabb Dániel meglátott egy kis hirtelenszöke nőt, akinek az orra hegyes volt, az arcza éber s állhatatosan figyelte őt. Dániel tetette, hogy nem veszi észre. Bertáért cserében inkább egy nagy szikár nőt szeretett volna, kissé kifestve. De a kis nő merészen fikszirozta. Elfordította a fejét. Egy pillanat múlva már érezte, hogy a nő közeledik hozzá.

— Hogy van Henry ur?

— Nem ismer meg? — folytatta. — Én jól ismerem magát és a Voraud-családot, a Loison-ékat is, a Bérard-ékat is. Három évvel ezelőtt látott Lucie Bérard esküvőjén, nyoszolyólány voltam... A nevem Clémentine Blanchet...

(Folytatása következik.)

Saison.

Körkérdéseim.

— decz. 8.

Ülök, én a költő, fényesen berendezett lakásomban, íróasztalomnál. Ugyanabban a pózban, amelyben a képes hetilapok nemsokára arczképmet bemutatni fogják. Mögöttem a gyönyörű könyvespolcz, előtérben a barna fókabőrbe kötött tizennegyedik századbeli francia languedoc költészet remekeivel, miket velem együtt még senkisé is olvasott el, de amelyek élénk világosságot vetitnek mély erudicziómra. A francia Pleiadok szelleme aranszegélyes könyvekből vetit glóriát homlokom köré és a felvágatlan Montaigne-kötetektől bölcseségek vájnak mélységeket írni lelkemben.

Most dolgozom. A napilapok »azzal az öket meg-tisztelő kéréssel fordulnak hozzám, hogy karácsonyi példányuk számára válaszoljak a következő körkérdésekre.

A »következő körkérdések« pedig a következők:

Az egyik lap így kérdez:

»Kit tart ön a legjobb magyar írónak?»

A másik:

»Kivel csalta meg az utolsó hónapokban a kedves nejét?»

A harmadik:

»Melyik volt életének legundorítóbb pillanata?»

A negyedik:

»Hová merült el szép szemed világa?»

Az ötödik:

»Volt-e már büntetve?»

A hatodik:

»Gyerekkorában hazudott-e, és a lopás, melyet utólag önre kisütöttek, van-e némi összefüggésben hazug jellemével?»

A hetedik:

»Szokták-e nagyságot a nők kitartani?»

A nyolczadik:

»Mért oly későn, daruk távozása idején?»

A kilenczedik:

»Az ötödik pofont mikor kapta, író ur, életében?»

A tizedik:

»Szokott-e egyáltalán körkérdésekre felelni?»

Ezek azok a kérdések, amelyek empire-stilusu íróasztalom olajzöld posztóján hevernek és amelyekre Napoleon szép fejével ékeskedő tintatartóm fekete kárörömmel tekint.

Az első kérdésre első látszatra nem nehéz a felelet. Mert hát kit tart a magyar író a legjobb magyar írónak?... De hát a szerénység!... Második látszatra azonban már egész könnyű a felelet, mert félre, szerénység! Bemártom tollamat a tintába és írom:

»Engem.»

Hogy kivel csaltam meg utoljára a kedves nejemet, erre igazán nem nehéz felelni. Kutos Irma asszonynyal, lakik Telep-utca 6., II. emelet. A férje hivatalnok a Bruge biztosítónál. Hisz tetszik ösmerni!

Eletem legundorítóbb pillanata?

Eletem legundorítóbb pillanata e pillanatban nehezedik rám, amikor tíz körkérdésre kell válaszolnom. Ülök, én a költő, fényesen berendezett lakásomban és felelnem kell a kérdésre: »Mikor kaptam az ötödik pofont?» Kinek mi köze hozzá? Egyáltalán nem kaptam pofont és az ötödiket pláne nem vallja be az ember.

Elhatároztam magamban, hogy csak a tizedik kérdésre felelek: »Szokott-e egyáltalán körkérdésekre felelni?» — A válasz: »Nem szoktam!»

És ha szoktam, akkor is a privát ügyem, hogy lopást süttöttek ki rám! Egyszer és mindenkorra határozuk el magunkat mi írók, hogy karácsonyi körkérdésekre bőszeből körkérdésekkel feleljünk. Ajánlom a következő formulát:

»És ön?»

»Kivel csalta meg a kedves neje önt?»

»Melyik volt életének az a pillanata, mely nem volt undorító?»

»Mért tartatja ki magát nagyságod nők által?»

»Ön azt kérdi tőlem, mi lesz a legközelebbi regényem tartalma. Ezzel szemben kérdem én, mi az ön tartalmatlanságának a regénye...»

Szóval, a visszakérdés az egyetlen módja megszabadulni a körkérdésektől. Igen ám, de ki meri ezt megtenni? Melyik író meri ezt megtenni? (Apropos, ez is kitűnő körkérdés.) Én nem! Az ember, ha olyan kiváló író, mint én, sohasem tudhatja, mikor lesz szüksége a körkérdésre.

Ülök tehát empire-stilusu íróasztalomnál és gondolkodom azon, mit válaszoljak arra a kérdésre: »Volt-e már büntetve?» Ha azt válaszolom: »voltam«, azt mondják rá: »rossz viccz«; ha azt válaszolom: »nem voltam«, nem hiszik el. Mit válaszoljak tehát? Nagyon nehéz feladat. És biztos, ha az egyik kérdésre azt felelem: »az ötödik pofont a múlt hónapban kaptam«, mindjárt jön rá a másik kérdés: »Mért oly későn, daruk távozása idején?» Tudniillik a kérdezőnek

minden sokáig tart és minden késik; — az ötödik pofon is.

Itt ülök szobámban abban a pózban, melyben a hetilapok arczképeimet szokták közölni és tiz kérdésre kell válaszolnom. Arra még tudok felelni, kit tartok a legnagyobb magyar írónak, de jóízű ember nem vallja be, ha nők szokták kitartani. Ezt a két kérdést különben egybe lehetne vonni olyképpen, hogy az ne legyen olyan kompromittáló. Így:

»Kit tartanak a nők a legjobb magyar írónak ki?«

Ebben aztán minden benne van. Benne van az ötödik pofon, a hová merült el szép szemed világa, a melyik volt életének legundorítóbb pillanata és a kivel csalta meg kedves nejét...

Ne tessék az olvasónak azt hinni, hogy én ebbe a tiz kérdésbe máris belebolondultam. Ez a kilenczvenes évek humora volna. De mindenestre ez a tiz kérdés, mint parancsolat, majdnem annyi bonyodalmat okoz egy író lelkében, mint a zsidókéban Mózes tiz parancsolata, amely legalább nem volt kérdés, hanem mindjárt felelet volt.

Ha pedig ezek után azt hinnék olvasóim, hogy mind a tiz körkérdésre nem fogok egyenkint és külön válaszolni, úgy felhivom figyelmüket a lapok karácsonyi mellékleteire, melyekből kiderül kedves olvasóim tévedése.

Maitre Jacques.

INNEN-ONNAN.

24 A meggyalázott Tolsztoj. A halott óriással még mindig nem számolt le Oroszország s előreláthatólag még hosszú ideig nagy nyugtalanságokat fog okozni a törpék között: Jasznaja-Poljana néhai urának szelleme. Hogy az apostol képét leköpdösik, ezen nincs mit csodálkozni. Senki sem lehet próféta — Oroszországban. A tizenkilencedik század egyik legnagyobb zsenijét, legcsudálatosabb íróművészt Turgenyev »névtelen Oroszországa« talán sohasem fogja megérteni. Az élő Nikolajevics Leót kiátkozta, a halottat szembeköpi. Rendjén van. Ne háborodjék föl senki. Hogy Rjurik országában még mindig úgy mérik az igazságot, mint Iván cár országglása idején, ezt ha nehéz is, de meg lehet érteni. Az »Antikrisztus« is megértette és már rég belenyugodott. Sötétség országa, — irta melanchólikus mosolylyal egyik könyve fedelére és mikor tüzet gyújtott, nem azért tette, hogy őt lássák, de hogy ő lásson embereket, orosz embereket, akiket szeretett, és akiktől cserébe úgy várta a komisztságot, ahogy csak a mártirok szokták. A zárda kapuján hadd köpdössék hát a képét és hadd örüljenek a jámbor szerzetesek. Végre is az új istenek mindig csak bajt hoztak a régi isten papjaira, ebben igazuk van. Hanem az éjszakában kigyulladt tüzet aligha fogják így eloltani. A sötétben járók közül pedig egyre többen iparkodnak a világosság felé. Az élők néha megbocsátanak, de a megbántott halottak mindig boszút állanak.

* * *

▷ Világító czilinderek. Esténként a köruton két urfi sétál, világító czilinderrel a fején. A czilinderek elmés reklám-készülékek. Belül ég a fény s kívül színes papíron keresztül rémlenek a megvilágított betűk, melyek orfeumokról és anatómiai czipókról, láb-üdvörl beszélnek s olyanformák, mint a kályha-

rostélyon reszkető lángok. Vidéken farsangi tréfául a cselédek kivájják a tököket, szájat és fogat faragnak rajta, aztán gyertyát dugnak belé és odateszik egy kerítésre. Nekem ez a haláljáték jutott eszembe. Mert a reklám izléstelen. Megszoktuk a reklámembereket. Ki a kezén, ki a hátán, ki a mellén, ki egyszerre a hátán és a mellén hordja a reklám papirlepedőit. A fejet még nem használták fel. Most jön valaki, aki két fiatalember fejét teszi meg Emmerling-oszlopnak. A világító czilinderek alatt azonban gondolkoznak az agyvelők. A fény megvilágítja a megalázott arcokat. Kellemetlen látni rajtuk az undort, a csömör grimace-át. A két urfi peczkesen sétifikál, zsebregdült kezekkel, mint két geróf. De az arcuk a világító czilinderek alatt a nyomor fényes kirakatához hasonlít. Néha úgy eltorzul, mintha tüszkölni vagy hányni akarnának.

* * *

▷ Háboru és szinpad. *D'Annunzio*, az agyonirt »Innen-Onnan«-téma, új reklámmal kínálkozik fel a tollunknak. A *Stampától* már megkapta a szabadjegyet, az okmányait, az ujságíróigazolványát s most indul Tripoliszba, háborut nézni. Vajjon mit lát ott ez a női ágyakban elkényeztetett költő? Ismerjük a háborurá írt, tüzes, véres terzenáit. A *viveur*, akárcsak az antik római kéjencz, szereti a vért. Festői folt, piros rózsa az életén. A haldokló katona sápadtsága hasonlít egy marchesa elefántcsontszínű czombjához és az ágyuk messziről úgy füstölögnek, mint az egyiptomi cigaretták. *D'Annunzio* egy szinjátékot megy nézni. Az afrikai alkony lázas görögütze szép, a világosító majdnem oly jól működik, mint az *Argentina* színházban a premiérjein. Jó a sivatag diszlete is, a pálmákkal, a homokkal és pompás az ágyuk mennydörgése, elsőrangú a tömeg harci mőraja. De a rendezésben mégis hiba van. Az olasz hadtestek nem jól nyomulnak előre, mindig a törökök győznek, holott a rendezői könyvben, az instrukciók szerint a latinok ivadéka diadalordítással köszöntik a szárnyas Victoriát. Halatlan!

* * *

⊙ Harmincz év után. Egy fogoly lépett ki e héten a monsi börtönből, ahol harmincz évig szenvedett valami — ki emlékszik még rá? — gyilkosság miatt. Kilépett és már várták az ujságírók. Mit fog szólni a világ új képéhez? Harmincz év előtt, mikor elcsukták, még nem volt telefon, fonográf, villamosvasutó, autó és repülőgép. Ez az ember — gondolták a zsurnaliszták — meg fog bolondulni, mikor ez új ördögösségek a fülébe csengetnek, sivalkodnak és zakatolnak. De nem történt semmi. A fogoly hidegen és egykedvűen nézett fel a kóválygó repülőgépekre, nyugodtan telefonált és egy nap alatt utólérte az emberiséget. És azután elfogódva vallotta meg egyik kísérőjének, hogy csak egyetlen dolog lepte őt meg, valami, amit nem ért és ami olyan végtelenül különös előtte: a nők nem olyanok többé, mint harmincz év előtt... Finomabbak és karcsubbak lettek, szebben járnak és halkán az utcák napfényében. A fogoly észrevette, hogy megöregedett. Nem a találmányck ujszerűsége lepte meg, de érezte, hogy az emberi sejtek legmélyén történt valami, a szervezetek megfinomodtak. És ő, akiben nem tudott végbemenni ez a láthatatlan és nagyszerű fejlődés, avultan és anakronizmus gyanánt állt a maga harmincz év előtti durvaságában a megfinomodott világ közepén...

* * *

▷ Teaház. A tea háza ezen a héten nyílt meg Budapesten. Eddig mi a feketekávé városa voltunk. Most otthont kapott a tea is, a szelid, kedves ital, a precieúx folyadék s csendesebb, szellemesebb, finomabb vendégeket kíván magához. Ismerjük a budapesti embereket, a kávéházi vesézést és emberszólást, de azt hiszszük, hogy ezeket a kétes értékeket nem fogják impor-

tálni a teaházba. Ide előkelőbb tónus kell. A tea talán kicsit meg fogja finomítani a társaséletünket. A kávéházban intézzük el a pletykáink, az üzletünk durva részét, a teaházba csak azt viszzük, ami kellemes és uri. Mert a teához hit kell. A tea-élvező vallásos tisztelettel kanalazza a teát. Ázsiában templomai és papjai vannak. Ha a belvárosi teaház csak egy kis lelket ad a társaséletünknek, csak egy kis melegséget és jóindulatu szellemet csempész a vérünkbe, hálások leszünk neki. Pletykálni már tudunk. A tea talán megtanít mesélni is...

* * *

D Ortodoxok. Az ortodoxok gyűlése pár napra megváltoztatta Budapest képét. Komor, sötét foltokat lehetett látni a mi tarka fővárosunkban. Elvadult, burjánzó hitüket, amely csöndes szobákban titkosan élt, szemtől nem látottan, az ortodoxok kihozták az utcára, végigsétáltatták az aszfalton s aztán ahogy jöttek, eltűntek előlünk. Láttunk néhány csodaszép, mély szemet, amely nem is egy arczból tekintett felénk, de távol mindenkitől, idegenül, mint egy régi képből, mint az időből, évezredek távolságából. Sűrű, desztillált bánatot hoztak magukkal ezek a csökönyös hívők, akik a maradiság kínai czopjját nem a hátukon, de a pofacsontjukon viselik. Ott ültek a villamosban is és imádkoztak, mormoló szájjal, mint élő anachronizmusok. Mennyire nem értette őket ez a város. A kegyetlen, haragos Istent a villamosban is engesztelni kell. Tul az életen, halálon és szakaszhatáron tart az ő vezeklésük és imájuk s erősek, vakok, kemények, mert várnak, még mindig várnak valamit.

SZINHÁZ.

A Népopera.

Háromezer ember.

Háromezer lázasan csillogó szempár, háromezer kipirult arc, háromezer felajzott idegrendszer. Háromezren, akik várják, hogy megnyiljék előttük eddig elzárt drága gyönyörök kapuja és olcsó szórakozásokban megromlott izlésük, ünnepnapot érjen: zavartalan élvezetet, teljes kielégülést, amelytől megdagad életük árja és megnő munkabírásuk. Háromezer ember. A tömeg megjelent a színházban. A terv az újságíróra vall, aki a város pulzusán tartja kezét és megérezte a lázas és nyugtalan gerjedést, amely az ifju Budapest testét hevíti és jele egy talán még tudatossá nem lett vágnak, amely a nagy kultúra áldásait kívánja. Kileste a rejtett, lappangó, még meghatározatlan szükségleteket, még mielőtt előtörtek volna és formát adott nekik. Az építőművész egy-kettőre elővarázsolta a színházat és a muzsikust megtöltötte művészettel. Megvan az első tömegszínház, a demokrata művészet első nagy diadala Magyarországon, amely a világvárost képviseli Budapest műintézetei között. Mellette az összes színházak kisvárosiaknak látszanak. Látogatóikat helyesebb volna »társaság«-nak nevezni, mint közönségnek. Csupa ismerős ember, az idők folyamán szokásaikban teljesen hasonlók egymáshoz. A rendes lipótvárosi társaság a Vigszínházban találkozik. A Magyarba járnak azok, akik azt állítják, hogy szeretik a modern irodalmat. Az Operaház jegyzetői egész bizonyosan tudják a jelenlevők összes szerelmeit kronológikus és ábéczé sorrendben és megbízható pontossággal adhatnak felvilágosítást balesetbiztosítási kötvényem, valamint értékpapírjaim számáról, nyakbőségemről és testsúlyomról. A Népopera elme, uram, mint teljesen ismeretlen ember és leülhet egészen idegen emberek közé. Ez a világváros. Nemcsak méreteivel imponál ez az új

színház. Szigoruságával is. Példátlan erélylyel fegyelmezte meg a háromezerkétszáz főnyi tömeget. Pontosan előírta, hogy melyik ajtón juthat be a színházba, hol kell levetnie a kabátját és merre kell távoznia. A közönség egyetlen fölösleges lépést sem tett és hasztalan kereste az alkalmat a tolongásra. Szinte automaticze telt meg és ürült ki az óriási épület. Öt perc alatt. Nincs az a generális, aki hasonló sikereket mutathat föl a tömegfegyelmezés terén. A nézőtér nem veszhet el egyetlen hang és egyetlen fénysugár sem. A disztetés, alátámasztás, pillér nélkül való négy fal megvesztegethetlen, puritán erkölcsű öre az akusztikának és ha egy csintalan pianissimó mégis megpróbálná, hogy elillanjon, a mennyezet parafalemezei egész biztosan visszahoznák a szökevényt. Komor Marczel, Jakab Dezső és Márkus Géza alkotása mintaszerű megoldása a tömegszínház problémájának. Ez a színház, amelynek a neve egy paradoxon, — a legösszetettebb, tehát a legfejlettebb művészi élvezetet: az operát akarja népiesse tenni — a legújabb színházművészeti elvekkel lát terve megvalósításához. Budapesten eddig az operaelőadásokat hangversenyprodukcióknak nézte a közönség. Az énekesek hangja állott az érdeklődés középpontjában. Így volt ez nagyon régen külföldön is és — például — Schumann keserűséggel jegyzi fel, hogy a Fidelio előadásaira Wilhelmine Schröder-Devrient miatt tódult a közönség. Ma már tudjuk, hogy az operák, különösen az újabbak, első sorban színházművészeti és nem zenei produkciók. Hogy az énekesek hangja nem játszik nagyobb szerepet, mint a színészé és nem az érzéki szépség a legfontosabb kelléke, hanem a modulációképesség. Tudjuk, hogy közepes hangú énekesekkel is lehet kitűnő előadásokat produkálni és az előadások középpontjában nem az énekes áll, hanem a színpadművész: a rendező és a karmester. A Népopera első előadásai újabb beigazolását adják ezeknek az igazságoknak. Márkus Dezső munkája, hogy olyan sereget toborzott össze, amely alkalmas finnyás és elrontott izlésű operaközönségünk előítéleteinek a megdöntésére. Csupa új, eredeti, érdekes tehetség! Ők fogják megteremteni a magyar operai színjátszás stílusát, amelynek a kiépítéséhez negyedszázad kevés idő volt a budapesti Operaháznak. Új művészekkel új művészetet hoz a Népopera és új közönséget nevel. Kedvező körülmények között született. Az Operaház a művészi csőd szélére jutott, az operett monopólium lett és a színházak helyárait már lehetetlen megfizetni. Az első premiér meggyőző róla, hogy a színház igazgatósága tudja hol elkezdzeni a munkát, amelyre vállalkozott. Nougés és Cain dalműve, a »Quo vadis?« szinte reakciót képvisel a régi operákkal szemben. Ott minden a zenében történt, itt a színpad a fontos. A látványosság. Ez az opera missziót fog teljesíteni Budapesten. Az operettek közönségét ráneveli az operára, megadja a szükséges átmenetet. Csütörtökön volt a bemutató. A darabnak nagy sikere volt, de nála ezerszer nagyobb sikert aratott: a színház.

F. Gy.

Művészet.

Jubileum a Nemzeti Szalonban.

Ha akadna valaki, aki megkérdezné tőlem, hogy hát vajjon ez a jubiláris kiállítás, ez az elférni sehoggy sem akaró képtömeg, amelyet egy még sokkalta nagyobb képtömegeből válogattak össze, megfelelő képe-e a jelenlegi magyar pikturának, kissé rezignáltan és hosszú orral ugyan, de bevallanám, hogy igen. Ez a fotográfia nagyon jól sikerült minden előnyével és összes torzításaival egyetemben, ez a diagnózis talált és egészen hiven sorolja le az egészséges, sőt életerős testben lappangó nyavalyákat, ez a kiállítás egészen hiven

reprezentálja a magyar festőművészet egészségi állapotát az Urnak ezerkilencszáztizenegyedik esztendejében. S mindezt annak dacára, hogy a vezetőségnek nyilván eszeágában sem volt egy ilyen reprezentatív kiállítás rendezése, nem, a Nemzeti Szalon ez alkalommal is csak úgy rendezett, mint máskor és az a fejetlenség, amely a kiállításon megszedíti az embert, már magában véve is egy a sok jellemző s ezen a kiállításon találkozó vonás közül. A Nemzeti Szalon a beküldött kétezer kép közül kiválasztotta azt a félezret, amelyet nem lehetett visszautasítani vagy azért, mert nagyon jó volt, vagy azért, mert igen erős volt a protekciója. Ezt a félezret képet és szobrot azután úgy, ahogy lehetett, elhelyezték az öt teremben. És így jött létre egy kiállítás, amelynek igazán kevés a stílusa, illetve semmi és mindenre inkább alkalmas, mint arra, hogy jubileumi keretet képezzen a kétszázadik évfordulóhoz. Ezek a képek sem semmiféle programot nem adnak, sem nem jelentenek valami kezdetet, eredményt még kevésbé. Ezek között a képek között vannak jók és vannak, sokkal többben vannak a rosszak, de egyébként nincsen egymáshoz semmi közük. A kiállítást nyilván nem irányította egy erőteljes, irányt jelölő kéz, hanem csak lett valahogy s most ő maga sem tudja, miképpen jut ahhoz, hogy egy jubiláló művészeti egyesület czégére legyen.

A Nemzeti Szalonnak azonban szerencséje van, mert a jubiláris kiállításán, tekintettel a helybőségre, két kollektív kiállítást mutathat be a közönségnek, akik nem új és nem is ismeretlen emberek s akik határozottan éles szimbólumai mindannak, ami a magyar piktúra általánosságában jellemző. Különösen *Góth Móricz*. *Jobbágy Miklós* sokkal kevésbé talentumos és sokkal kevésbé jelentékeny ember, semhogy a kollektívja valamelyes hosszabb és mélyebb elemzésre számíthatna, de *Góth Móricz* erős tehetség, szépen csengő név, igen jó márka, vele érdemes lesz egy kissé közelebbről foglalkozni. Annál is inkább, mert az én szerény impresszióm szerint ő szimbolizál a leghatározottabban mindent: Nemzeti Szalont, magyar pikturát, hibákat és erényeket. Nagyon sok képesség van benne és szinte minden lehetőség nyitva állott előtte. Ha valamikor nekivágott volna az erdőnek, érdekes új csapásokra vitte volna a talentuma, maga törte, maga küzdötte csapásokra, amelyeken haladva bizonyára nagyon sokat használt volna a magyar képzőművészetnek. *Góth Móricz* ellenben nem cselekedett eszerint, hanem a sutba vágva a harcoss fejszét, szépen megkereste a kitaposott ösvényeket, a kényelmes járást és nyugodtan, felesleges megerőltetések nélkül halad azon, amelyiken legjobban esik a járás. Hát hiszen jó, jó, ez sem olyan igen nagy baj, mert igen jó piktór s a mostani kiállításán is van egy-néhány képe, amelynek finomságát nagyon megbámultuk, a tudását pedig ismét és újból megbecsültük, de mindez oly kevés, olyan szegényes ahhoz képest, ami ebből az emberből lehetett volna, ha el hagyja magát ragadtatni azoktól a bizonyos szélső áramlatoktól, amelyeket a saját bevalása szerint mindig félve került, hogy a tényleges eredmények látása a lehetségesekkel való összehasonlításban szinte elnyomorit. Mert hiába, a nagy, az új, az előkelő művészetet azok a bizonyos félve került szélsőségek csinálják meg, amelyek a maguk ijesztő hibái mellett új és hatalmas perspektívákat nyitnak meg a jövő művészeté előtt, az arany középutat pedig egy nagyon kevés malicziával, de annál több igazsággal bátran megalkuvásnak lehet nevezni. S ebben a megalkuvásban rokon *Góth Móricz* czal itt minálunk minden: a Nemzeti Szalon, amelyik kénytelen-kelletlen kiállít a jók között, a kevés jók között egy egész csomó csapnivaló rossz képet, a kritikus, aki faute de mieux meg kell hogy dicsérje a középszerű képeket, de legfőképpen és elsősorban a magyar piktúra, amely szintén félve huzódozik a szélső irányoktól és jó, meleg, kipróbált sabloncskák mellé huzódik, hogy ott melengesse az erőtlenségtől reszkető tagjait. Vannak azután egyesek, akik szakítanak ezzel a politikával. De ezek csak

egyesek, a többség ugyanugy simitja el az ellentéteket, ugyanugy hidalja át a szakadékokat, mint *Góth Móricz* tette, akit éppen ezért nem sorolhatunk a fentnevezett egyesek közé. Több bátorság és több kitartás, mindenkifelett pedig több és szilárdabb meggyőződés szükségeltetik ahhoz, hogy valaki a csucsra mászson és mint igazi, hamisítatlan mester emelhesse büszke magasságokba a fejét. A talentum veleszületett dolog s bár nagyon megbecsülendő, még nem jelent mindent. A siker titka attól függ, hogy ki hogyan, miképpen használja fel ezt a talentumot. S ez a titok nem akkor fordul diadalba, amikor valaki aprópénzre váltja fel a talentumát, hanem csak akkor, amikor az egészet egyszerre egy rajongó kézmozdulattal egy nagy elhatározásban odadobja valamiért, ami talán csak álom, amiből talán soha nem lesz valóság, amiről azonban a talentumos ember azt hiszi, hogy ez és csakis ez a művészet.

Jean Preux.

Ráth György emlékezete. Egészen nagyszabású és egészen befejezett ember volt, nem lehetett volna az egyéniségéhez hozzátenni semmit és elvenni sem igen. Az élete egybefonódott a művészettel, amelynek legfőbb törekvéseit szentelte s amelynek szolgálatával akarta szolgálni a magyarságét is. Hálát és köszönetet nem vihettünk elébe másfajta, mi megajándékozott magyarok, mint amilyen mitőlünk telik: szavakat, néhány koszorúszallagot és talán valami meleget a szívünk táján, amely az érettünk befutott tökéletes pályára láttára utalódott fel bennünk. S az emlékezés, amely ezekben a napokban a sirjára borult, még mindig nem róhatta le a tartozásunkat, az emlékezésből igazán nem maradt meg egyéb, mint szavak és koszorúk, az emlék, amelylyel a nagy halottat meg akartuk tisztelni, megint csak reánk nézve jelent ajándékot és nem a halottra. *Ráth György* a sirjából is ki tudta nyújtani ajándékozó kezét s olyasvalamivel lepett meg, amire már nagyon régen vágyakoztunk: egy nagyon szép, nagyon artistikus, nagyon művészi siremléssel. *Maróti Géza* alkotása dicsőségére válik a magyar szobrászművészetnek, amely nagyon ritkán tudta halottak nyugalóhelyét ilyen nemes módon megjelölni, mint most *Maróti Géza*. S az a másvilági üzenet, amelylyel *Ráth György* szelleme a művész dolgozó lelkét megihlette, nem utolsó és nem is a legkisebb a *Ráth György* sok nagy jótette között.

Pállya Czelesztin. Ha epés, zsémbelődő és rosszakaratu kritikus akarnék lenni, azt mondanám, hogy ennek az apró pepecselő piktúrának semmi köze sincsen tulajdonképpen hozzáunk, a közönséghez, a művészethez. Ez csak amolyan türelemjáték, unalmas unaloműző szórakozás, amely lehet hogy mulattatja *Pállya Czelesztint*, lehet hogy talán tetszeni is fog némelyeknek, de egy körömfeketényivel sem viszi előbbre a művészet dolgát s éppen azért nincsen is tulajdonképpen joga ahhoz, hogy megjelenjék a nyilvánosság előtt. Ha valaki szereti a festményre fordított *Kopferbrechert*, vagy más hasonlókat, ám pingálja magának őket otthon vagy utazás közben, vagy a piacon, vagy akárhol, de hagyjon nekünk békét vele s ne dörgölözzék a művészetnek nevezett nagy és szent dologhoz, amelybe amugy sem tud belekapcsolódni. Mondom, zsörtölődhetnek ilyenképpen és talán némi joggal. De tehetnék mást is, lehetnék más is, aranyszivű és aranykedélyű. S mondatnám azt, hogy végre is művészet minden, amiben valaki a maga érzéseit igazán ki tudja fejezni, hogy a legérdekesebb látnivaló a világon az emberi lélek s hogy szeretni kell az olyan művészetet, amelyen keresztül egy ilyen lélekbe bepillantást nyerhetünk. Annyi pedig bizonyos, hogy *Pállya Czelesztin* kedves, szürkülő, békességes lelkébe belevilágitanak ezek az apró képecskék s éppen azért valami kedves, nyugalmas derű árasztanak mindenkire, aki szembekerül velük. És elvégre: nemcsak a viharos szenzációk érnek valamit, hanem a béke

és a Szeretet is és ezen az alapon kell hogy szeressük Pállya Czelesztint. Ez volna a másik, az elnéző véglet. Most meg kellene találnom a két véglet között az arany középutat, de erre már nem vállalkozom. Kértesse és találja meg a közönség, amelyik ezerszemű s amelyik sokféleképpen tud látni s amelyik a dolgoknak legilletékesebb bírálója.

J. P.

IRODALOM.

Bolondok.

(Kosztolányi Dezső novellái.)

Kosztolányi Dezső ma a magyar novella egyetlen és legnagyobb romantikususa. Ezt a jelzést most a történelem által megszentelt értelmében használom: tisztelnünk kell a romantikusokat, az irodalomtörténet ez ábrándos hőseit, kik felzavarták a műfajokat/nyugalmukból és tunya korszakok embereinek izgatták fel a fantáziáját. Mily gyönyörű és lehetetlen álomvilág egy multszázadeleji német olvasó képzelete! Hoffmann és Kléist együtt nyugtalanították romantikájukkal hűveiket. A mai novella romantikususa, ha lehetséges, még idegesebb náluk. Kosztolányi már nem láthat kisértetet és nem jellemezheti éjjeli víziókkal hőseit. A technika ördögös korában él; nála tehát a telefon, a léggömb és az automobil öltenek földöntúli méreteket. De őbenne is megvan minden romantikusnak legfőbb sajátja: ferdén és elmosódva látja a világot, szinte festményeket és csoportokat pillant csak meg; a nagy, matematikai pontossággal élő és dobogó világrendszerből csak foltokat vesz észre. Mint aki automobilon rohan át az életen és az emberekből csak egy szint, a beszédjükben csak egy indulatszót tud elkapni. Hallgassák meg, hogyan írja le a rohanását a legszebb novellájában: »Automobilon rohantam a Svábhegyre. Egyik fordulónál találkoztam a fiúval, aki a felhomályban egy zöld léggömbbel viaskodott. Ugrált és tánczolt, nevetett és röpdösött. Kalapomat intettem utána.

Ezek a novellák tehát csak jelzései az eseményeknek, sok-sok tableau; számtalan felvonásvég, meredt csoportok. Végsőkig ideges emberek tragédiái. Az író nem is bír velük. Az egyik addig rángatózik, míg kirepül a kezéből, föl az égbe, mi pedig nézhetünk utána. Egy másik váratlanul eltűnik a novellából. Milyen végletekig dekadens urak és hölgyek! Az izgatottságuk páratlan, egyik tönkremegy azért, mert nem tud kinaiul, és egy kis lány — négy éves, de ez a legidegesebb Kosztolányi hősei között — sirva fakad, mert nem érti meg a felnőtt emberek beszédét. Itt nincs értelme annak, hogy több nyugalmat követeljünk az írótól, bár egy kissé beleszédülünk az elbeszélőmódjába. Aki nyugalmat keres, az menjen Kellerhez, vagy Flauberthez. Kosztolányi kötete nem csillapítja le idegeidet, ha az irodalomtól csöndet vársz és ópiumnak szeded, de felzavar, lázassá tesz és elveszi az álmodat középkori kegyetlenséggel.

De e novellák mögött egy könyves költő áll, s ha ő megszólal, akkor szívesebben hallgatjuk, mint a romantikus novellairót. Ez a költészet a lemondás és ez illatozik a »két öreg ur« mélabus történetében, mely egy őszi nap minden fáradtságát s szürkeségét magában hordja. Két öreg ur jön Pestre, hogy felujtsák ifjuságukat, de nem sikerül. Sirni lehet azon, mennyire megöregedtek; a ferenczvárosi elhagyatott utcák költészet ez, melyeknek vidékies csöndjében különös vén emberekkel találkozik a kirándult budapesti lakos. Két öreg ember... Istenem, ezek már nem is idegesek, Kosztolányi itt megtagadta önmagát. Csak öregek. Nem rohannak; egész lassan csoszognak ide-oda és a végén megállanak. Ez az elbeszélés nem siet. Ha még néhány lapot fordítunk, talán egészen elvész, vagy egy versben folyta-

tódik és a két öreg ur rimekké változik. Így érintkezik ez a vad, izgatott próza a legcsöndesebb lírával; és ez a hely, ahol bepillanthatunk a lírikus műhelyébe, amint novellákat ír: a legszebb irodalmi átmenetek egyike, s egyszersmind kulcsa Kosztolányi írói egyéniségének is.

Ezektől a »Bolondok«-tól egyáltalán nem kell megijedni az olvasónak, nem kell visszariadni a vadságuktól, a folytonos extázisuktól. Inkább szeretni kell őket, mint olyan verseket, melyeket végzetük nem engedett a rendes formában világra jönniök.

Szabolcsi Lajos.

Nagy Ignác vigjátékai. Dr. Szabolcsi Lajos könyvet irt ezzel a címmel egy olyan magyar íróról, akinek a neve feledésbe ment már, akinek darabjait a por lepi. Pedig ha a darabjai má' már előadhatatlanok volnának is talán, — ámbár a Liliomfi, a Karnyóné és most a Peleskei nótárius is igen nagy sikert arattak — nevét érdemes olyan módon megörökíteni a magyar irodalomtörténet számára, mint ahogyan Szabolcsi tette. Mert Nagy Ignácot lehet egészen joggal a magyar népszínmű kezdőjének tekinteni. Vigjátékai ha kezdetben német, főképpen schilleri kezdésen indulnak is, csakhamar egészen speciális magyar színműfajjává, sőt még szorosabbra zárhatóan: pesti színművékké evolválódnak át. És így Nagy Ignácot, akinek legemlékezetesebb darabja a »Tisztujtás«, olyan páratlan siker volt, amelyhez csak a modern magyar irodalom egypár színpadi sikerét lehet hasonlítani, egészen külön hely illeti meg a magyar drámaírás történetében. És azt hiszem, hogy Szabolcsi Lajos, ez a pályája legkezdeten lévő, de már feltűnt és mindenütt éber figyelmet és jogos várakozást keltett fiatal író akkor, amikor Nagy Ignác vigjátékairól való tanulmányát megírta, ujszerű megértéssel találta meg a módját annak, hogy mi módon kell egészen plasztikussá tenni egy író egyéniségét és hogyan lehet csupán csak a legobjektívabb, néha szinte félenken szemérmes eszközökkel jelölni meg ilyen módon helyét az irodalomtörténetben. Szabolcsi maga szinte alig beszél — legalább látszóan — ebben a könyvében. De meglát és egybegyűjt mindent, ami fontos a Nagy Ignác igazi értékének a megállapítására. És csak a kritikusan figyelő szeme csillogott a sorok közül. És ez a módszer valahogyan a szobrászok módszere lehet. Mert míg más irodalomtörténeti életrajzban széles és vonalakbar is, színekben is bővelkedő képet kap az olvasó, addig itt egyszerű és plasztikus eszközökkel a magyar népszínmű kezdőjének a faragott képmását kapja az olvasó. (ch. v.)

HETI POSTA.

Lippa G. Levelét átadtuk egy fővárosi könyvkereskedőnek, miután mi nem vállalkozhatunk a prologus megírására. A könyvkereskedő tájékoztatja majd, hogy a sikert mi biztosítja legjobban.

Ítélet. Ami eddig nem jött, azt ezután is hiába várja. A legujabbat kiadjuk.

L. Z. Ön is írhat. A másik kérdésére csak akkor felelhetünk; ha már láttuk a verseit.

Komor. Maradjon még egy ideig az asztalióknál. Nagyon jó hely az, mert megpenészedik benne minden, ami vizenyős. Hónapok múltán jelentkeznek újra. Talán...

A tífusz. Nincs benne poézis.

Felolós szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Élővigyázat! Kevéssel karácsony előtt a nagy üzletekben legjobb akarat mellett sem lehetséges egyes vevők kívánásait figyelembe venni, amelyek különösen egy Horgonyi Képzőszekrény vételénél szükségesek. Ezért valamennyi anyának sürgősen ajánljuk, hogy hozassanak lehetőleg azonnal egy új képzőszekrény-árjegyzéket a különféle szekrény-nagyságok pontos leírásával és a legolcsóbb gyári árjegyzésekkel Richter F. Ad. és Tsa. kir. udv. és kam. szállítóktól, Bécs, XIII/11, Eitelberggasse 6—14. (terakat: I., Operngasse 16.), hogy a megfelelő szekrényt egész kényelmesen kiválaszthassák. Az árjegyzék alapján aztán a legnagyobb zűrzavarban is könnyen kiválaszthatják a megfelelő szekrényt, mert már előre is pontosan tudják, melyik szekrényt akarják megvenni. Csak az átadott szekrény számára és a Horgonyi védjegyre kell figyelni, ha ez rendben van, akkor minden rászédés ki van zárva. Azért azonnal áldozzunk s állírt egy levelezőlapért! A csinos képes árjegyzékben bővebbet találunk a jó Richter-féle Imperator zenélő- és beszélőgépekről is.

A SZÉPSÉG Ő FELSÉGE

már ósidóktól fogva a legnagyobb hatalmat bírja. Kynyhókban és palotákban egyaránt uralkodik, irányította a világtörténelmet s napjainkban is ő irányítja az életküzdelem rugóit. Nem csoda tehát, ha a női becsvágy csúcspontja mindenkoron a mindenki fölött uralkodó szépség-elérésén és birásán domborodik ki. Szépségre szert tenni, manapság tulajdonképpen már nem is olyan nehéz. Vannak eszközök, mik az utolsó években

diadalt diadalra

arattak és az egész kontinens hölgyvilága által legkitünőbb és legmegbízhatóbb szépségelőmozdítóknak el vannak ismerve. ❖❖❖❖ Ezek a csodaszerek:

❖ DIANA ❖

krém - szappan - puder

Emellett ezek a kozmetikai szerek, kiválóságuk daczára bámulatosan olcsók és ezáltal minden hölgynek módjában áll őket beszerezni és állandóan használni.

Egy üvegtégely DIANA-krém
(nappali és éjjeli használatra) K **1.50**

Egy üvegtégely DIANA-krém
(csak éjjeli használatra) K **1.50**

Egy nagy darab DIANA-szappan K **1.50**

Egy nagy doboz DIANA-puder szarvasbőrrel együtt (fehér, rózsaszín vagy sárga színben) .. K **1.50**

Kapható egész Európában a gyógyszertárakban, drogériákban és parfümériákban. Aki nem tudja saját helységében beszerezni, az rendelje meg a központból.

Erényi Béla gyógyszerész

BUDAPEST, VII., KÁROLY-KÖRUT 5. SZÁM.

(A legkisebb megrendelést is forduló postával utánvétellel teljesítünk.)